

Anne Sillankorva

MONIKÄYTTÖINEN VIHERALUE

MONIKÄYTTÖINEN VIHERALUE

Anne Sillankorva
Opinnäytetyö
Kevät 2014
Maisemasuunnittelun koulu-
tusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu

Maisemasuunnittelun koulutusohjelma, Maisemasuunnittelun suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: Anne Sillankorva

Opinnäytetyön nimi: Monikäyttöinen viheralue

Työn ohjaaja: Merja O'Rourke

Työn valmistuslukukausi ja –vuosi: Kevät 2014

Sivumäärä: 44 +3

Kaupunkirakenteen tiivistyessä viheralueiden määrä vähenee samalla kun niihin kohdistuu yhä enemmän paineita käyttäjien ja kaupunkitekniikan puolelta. Monikäyttöisyyden lisääminen ja viheralueen toimiminen useissa tarkoituksissa samanaikaisesti voi olla yhtenä keinona mahdollisesti syntyvien ongelmien ratkaisussa.

Työn tavoitteena oli etsiä tietoa monikäyttöisyydestä sekä tarkastella, millä tavalla viheralueiden monikäyttöisyys esiintyy kirjallisuudessa ja käytännössä. Tietoa haettiin erilaisista kirjallisista lähteistä ja kuntien viheralueista vastaaville suunnatun kyselyn avulla. Työssä mietitään viheralueen erilaisia merkityksiä ja osa-alueita, viheralueen käyttäjiä sekä käyttömuotoja, joita viheralueilla voitaisiin nykyisestä vahvistaa. Kyselystä saatiin suuntaa-antavia tietoja viheralueiden monikäyttöisyyden tilasta Suomessa. Työn toimeksiantajana oli KAKETSU –hanke.

Viheralueiden monikäyttöisyys on kirjallisuudessa suhteellisen vähän käsitelty aihe, ja siihen liittyvät käsitteet ovat vakiintumattomia. Aiheesta kirjoitetut tekstit käsittelevät monikäyttöisyyttä lähinnä viheralueiden erilaisten osa-alueiden tunnistamisen kautta. Suunnitelmaohjeita tai käytäntöjä monikäyttöisen viheralueen toteutukseen ei ole. Monikäyttöisyyttä voidaan parantaa viheralueen erilaisten osa-alueiden tietoisella kehittämisellä ja rakentamalla ratkaisuja, jotka parantavat usean osa-alueen toimivuutta samanaikaisesti.

Monikäyttöisyyttä pidetään tärkeänä ja kannattavana kaupunkien viheralueilla. Käytännössä monikäyttöisyys on ollut tavoitteena lähinnä yksittäisissä kohteissa. Viheralueen osa-alueista toiset otetaan hyvin huomioon, mutta toiset jäävät vähemmälle huomiolle.

Monikäyttöisen viheralueen suunnittelussa on tärkeää monitieteinen yhteistyö, sillä osa-alueet liittyvät useisiin eri aloihin. Osa-alueiden painottamisen valinnassa on tärkeää tutustua paikan luonteeseen ja käyttäjien toiveisiin, jotta alueelle saadaan juuri niitä toimintoja, mitä todella tarvitaan. Monikäyttöisen viheralueen tavoitteena ei ole toteuttaa kaikkea mahdollista joka paikassa, vaan hyödyntää viheralueen potentiaali mahdollisimman hyvin alueella tavoiteltavien osa-alueiden kehittämisessä pyrkien siihen, että viheralue on laadukas ja toimiva joka suhteessa.

Asiasanat: viheralueet, monikäyttöisyys, viheralueiden osa-alueet

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Landscape Planning, Option of Landscape Planning

Author: Anne Sillankorva

Title of thesis: Multifunctional green area

Supervisor: Merja O'Rourke

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2014

Number of pages: 44+3

There is a growing demand for increasing multifunctionality in green areas in the future. The aim of the thesis was to gather information about multifunctional green areas from literary sources and find out what that means in practice. The thesis was commissioned by KAKETSU project.

Green areas have many different functions and purposes. These functions and purposes have been defined and listed in various ways. Nevertheless, there is little information about planning multifunctionality in practice or about the subject overall, even the definition of multifunctionality is quite unestablished.

As a part of the thesis an enquiry was sent to 17 municipalities in Finland in order to find out how multifunctionality is taken into account when planning public green areas. The results of the enquiry show that multifunctionality is considered to be an important factor and profitable to be implemented. However, it is usually not committed on paper as a goal for public green areas. Only a few green areas have been designed with multifunctionality as a goal and that some of green areas' functions and purposes have been taken into account very well while others have been mostly ignored.

It can be concluded that interdisciplinary cooperation is needed when considering the multiple functions and purposes of green areas. It is also important that the users of green areas participate in the planning process and decision making.

The objective of planning multifunctionality is not to bring everything into a single green area, even if the idea of multifunctional green area is to serve simultaneously many different purposes. Each area is different and its uses need to be selected and implemented carefully so that the area is functional and comfortable.

Keywords: green area, multifunctional, classification of functions in green areas

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	3
ABSTRACT	4
1 JOHDANTO	6
2 VIHERALUEIDEN MONIKÄYTTÖISYYS.....	7
2.1 Historia	7
2.2 Monikäyttöisyys käsitteenä.....	8
3 MONIKÄYTTÖISEN VIHERALUEEN OSA-ALUEET	11
3.1 Turvallisuus.....	11
3.2 Saavutettavuus ja esteettömyys	12
3.3 Hyvinvointi	14
3.4 Viihtyisyys.....	14
3.5 Yhteisöllisyys	16
3.6 Ympäristönäkökohdat	18
3.7 Taloudellinen hyöty.....	20
4 VIHERALUEIDEN KÄYTTÖ.....	22
4.1 Viheralueiden käyttäjäryhmät.....	22
4.1.1 Lapset	22
4.1.2 Nuoret	23
4.1.3 Ikääntyneet.....	25
4.1.4 Vähemmistökulttuureja edustavat käyttäjät	26
4.2 Uudet käyttömuodot.....	27
4.2.1 Kaupunkimaatalous.....	27
4.2.2 Oppimisympäristö	30
4.2.3 Käyttöajan pidentäminen.....	31
5 CUMBERLAND PARK	32
6 KYSELY VIHERALUEIDEN MONIKÄYTTÖISYYDESTÄ.....	33
6.1 Tausta ja menetelmät	33
6.2 Tulokset	34
7 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	37
8 POHDINTA	40
LÄHTEET	41
LIITTEET	45

1 JOHDANTO

Tiiviisti rakennetuilla alueilla, joissa viheralueita on vähän, kohdistuu olemassa oleviin viheralueisiin ympäristön asukkaiden ja toimijoiden tahoilta paljon monenlaisia toiveita ja vaatimuksia. Viheralueen tulee tarjota laadukkaita virkistyspalveluja, toimia erilaisissa teknisissä tarkoituksissa ja vastata ympäristönsuojelun vaatimuksiin. Lisäksi viheraluetta tarvitaan sosiaalisten suhteiden kehittämisen kenttänä, kulttuurin ja historian tarpeisiin, sekä muihin alueella vallitsevista tarpeista ja arvostuksista riippuvien toimintojen toteuttamiseen. Siksi olisi tärkeää löytää keinoja, joilla mahdollistetaan viheralueiden nykyistä monipuolisempi ja tehokkaampi hyödyntäminen.

Viheralueiden monikäyttöisyys voi tarjota ratkaisukeinoja edellä mainittuihin seikkoihin. Monikäyttöinen viheralue pyrkii siihen, että samalla alueella voi olla samanaikaisesti useita toimivia toimintoja ja tarkoituksia. Tässä tarkoituksessa monikäyttöisyys vaikuttaa olevan käsitteenä melko uusi ja siitä on vähän kirjallisuutta.

Tässä opinnäytetyössä selvitetään, mitä monikäyttöisyys tarkoittaa ja mistä osa-alueista se rakentuu sekä millä tavoin se esiintyy kirjallisuudessa ja käytännössä. Aihetta tarkastellaan kirjallisuuslähteiden pohjalta, ja selvennetään esimerkkikohteiden avulla. Opinnäytetyössä haluttiin myös selvittää miten monikäyttöisyys otetaan huomioon viheralueiden suunnittelussa. Tätä varten laadittiin kysely, joka lähetettiin valittujen kuntien viheralueista vastaaville henkilöille.

Opinnäytetyön tilaajana on KAKETSU –hanke (KAukovainion KEstävä TulevaiSUus 2013-2015). KAKETSU -hanke on osahankkeena Tulevaisuuden Kaukovainio –hankkeessa, jonka tarkoitus on Oulun modernin metsälähiön Kaukovainion yleissuunnitelman toteuttamisen tukeminen ja sen tavoitteita ovat mm. alueen elävöittäminen, toiminnallisuuden vähenemisen estäminen, uusien asukkaiden houkutteleminen ja yhteisöllisyyden lisääminen kaupunginosassa. KAKETSU –hanke pyrkii kehittämään viheralueiden suunnittelun asukaslähtöisyyttä ja ekologisuutta sekä luomaan malleja monikäyttöisten, yhteisöllisten viheralueiden suunnitteluun. Opinnäytetyö on valmistuttuun hankkeen hyödynnettävissä.

2 VIHERALUEIDEN MONIKÄYTTÖISYYS

2.1 Viheralueiden historiaa Suomessa

Ensimmäisiä varsinaisia kaupunki-istutuksia toteutettiin Suomessa 1700-luvulla. Puistojen rakentamisen taustalla vaikuttivat terveyden ja turvallisuuden lisääminen kaupunkiympäristöön. 1800-luvun julkiset puistot olivat lähinnä varakkaan väen kävelypaikkoja sekä työväestön epävirallisia kansanpuistoja. (Häyrynen 2001, 24.) Puistot olivat tärkeitä retkipaikkoja ja tähän toimintaan soveltuvat rakenteet kuten paviljongit ja keilaradat olivat yleisiä. Monissa suosituissa puistoissa toimi puistoravintola tai kioski. (Sassi 2005, 30.)

1900-luvun kuluessa puistoalueiden määrä väheni ja niiden muotokieli pelkistyi (Häyrynen 2001, 176). Liikuntakulttuurin vaatimukset nousivat esiin ja puistoihin alettiin rakentaa leikkipaikkoja ja urheilukenttiä, samalla kun paviljongit, puistoravintolat ja keilaradat väistyivät. Syntyi myös paljon toiminnoiltaan erilaisia viheralueita kuten uimarannat, siirtolapuutarhat ja puistometsät. (Schalin 2005, 16.)

1960-70-luvuilla viheralueet miellettiin lähinnä rakentamisesta ylijääneeksi alueeksi. Alueille tyyppillisiä olivat laajat nurmikentät ja yksitoikkoisuus ja niiden tarkoituksena oli lähinnä kaupunkitilan jäsentäminen. Virkistyskäytössä ne eivät olleet kovinkaan miellyttäviä esimerkiksi tuulisuuden takia. Toisaalta edelleen korostuivat urheilukentät ja leikkipuistot, joiden painottuminen näkyi esimerkiksi kenttien ylimitoituksessa. Tyyppillistä oli myös toimintojen lokerointi, esimerkiksi urheilu- ja leikkikenttien erottaminen aidalla muusta ympäristöstä. (Holm, Katila & Tikkanen 1987, 16.)

1990-luvulta lähtien on julkisten viheralueiden suunnittelussa alettu huomioida enemmän viheralueen moninaisia merkityksiä sekä yleisesti asettamaan tarkempia tavoitteita suunnittelulle. Viheralueiden kaupunkikuvallinen ja toiminnallinen merkitys on ollut suuressa asemassa, ja toiminnallisen tehokkuuden tavoittelu on välillä ollut esillä ylikorostuneestikin. Viheralueiden suunnittelussa kiinnitetään huomiota paikan henkeen ja arvoihin sekä tunnelmaan ja valaistukseen paremmin kuin ennen. Lisäksi on noussut esiin eri käyttäjäryhmien määrittely ja tilojen suunnittelu tietyille käyttäjäryhmille. (Teperi 2001, 56.)

2.2 Monikäyttöisyys käsitteenä

Viheralueet ovat perusolemukseltaan monimerkityksellisiä. Niillä on aina useampia tarkoituksia ja niiden merkitys ympäristössään on monimuotoinen. Viheralueet muodostavat kulkuyhteyksiä, puhdistavat ilmaa, toimivat ulkoilualueena ja lasten oppimisympäristönä, vähentävät melua ja ovat osana veden kierrossa. Näitä ja muitakin toimintoja voi viheralueella olla, vaikkei niitä olisi sinne varsinaisesti suunniteltukaan. Kuitenkin osa-alueiden tietoisella huomioimisella ja huolellisella suunnittelulla saadaan toteutettua parempia ja toimivampia viheralueita. (Lapintie 2001, 18.) Monilla nykyisillä arvokkailla viheralueilla yhdistyy useampi viheraluetyyppi, esimerkiksi leikki- paikka ja metsäalue. Tulevaisuudessa tulee todennäköisesti olemaan tarvetta viheralueille, jotka palvelevat useammassa käyttötarkoituksessa samanaikaisesti. (Barber 2005, 14-15.)

Nykyään viheralalla vallitsee melko selkeä alue- ja työnjako, ja suunnittelukulttuuri on asiantuntijavaltaista. Tämä toisaalta helpottaa ympäristön hallintaa ja hoitoa, mutta siitä on myös haittaa. Monikäyttöisen viheralueen syntyä vaikeuttaa se, että suunnittelussa lähtökohtaisesti keskitytään tiettyihin tyyteltuihin alueisiin, ja toisaalta osa-alueista vastaavat eri organisaatiot. Osa-alueiden riittävä huomioiminen ja monenlaisten tavoitteiden yhteensovittaminen vaatii monen eri alan asiantuntijoita ja tiivistä monitieteellistä yhteistyötä. (Lapintie 2001, 17-19.)

Viheralueiden moninaisia merkityksiä on tutkittu, ja on selvitetty, mitä vaikutuksia viheralueella voi ympäristössään olla sekä mitä hyötyjä viheralueesta saadaan. Niiden pohjalta on laadittu luetteiloita, joiden avulla voidaan arvioida viheralueen toimivuutta erilaisilla osa-alueilla. Seuraavat mallit esittävät joitakin tapoja viheralueiden analysointiin ja osa-alueiden jaotteluun.

ICC on EU:n projektin URGE:n (Urban Green Environment) tuloksena syntynyt kriteeriluettelo, Interdisciplinary catalogue of criteria (monitieteinen kriteeri-luettelo). Se tarjoaa työkaluja viheralueiden monitieteellisen kehityksen ja hallinnan avuksi tavoitteenaan viheralueiden hoidon ja suunnittelun tehostaminen ja tarkoituksenmukaistaminen. ICC koostuu yhteensä neljästä kriteeristöä: Ecological Criteria, Economic Criteria, Planning Criteria ja Social Criteria. Kriteerikoelman avulla voidaan hahmottaa viheralueiden toimivuutta ja tilaa, sillä se tarjoaa ohjeita ja menetelmiä viheralueiden arvioimiseen eri näkökohdista. ICC:ssä on mietitty myös tutkittujen osa-alueiden toimimista yhdessä. (URGE Project 2001, viitattu 26.4.2014.)

CLERE on toinen malli, jolla viheralueita voidaan analysoida. CLERE tulee sanoista community, landscape, ecology, recreation ja economy, joiden avulla viheralueen erilaisia toimintoja ja merkityksiä on ryhmitelty. Tässä mallissa viheralue nähdään yhteiskunnan rakentumisen ja kehityksen toimijana, suojeltavana maisemana, kaupunkiympäristöä palvelevana ekosysteeminä, terveyden ja hyvinvoinnin resurssina virkistyskäytön kautta sekä paikallisen ekonomin edistäjänä (Taulukko 1). Kukin näistä ryhmistä koostuu monista tekijöistä ja ne kaikki ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Esimerkiksi terveys liittyy moneen ryhmään; terveyttä tukevat virkistyskäyttö, yhteisöllisyys ja luonnon läheisyys, ja terveysvaikutukset tuottavat taloudellista hyötyä. (Barber 2005, 20-21.)

TAULUKKO 1. CLERE -malli

Yhteiskunta	yhteisöllisyys, sosiaalisuus, leikki ja oppiminen
Maisema	paikan henki ja identiteetti, kulttuurimaisema, historia, luonto
Ekologia	hulevedet, lämpötila ja kosteus, saasteiden sitominen vedestä ja ilmasta, kasvien ja eläinten elinympäristöjä
Virkistys	vapaa-aika, virkistys, arjesta erkaantuminen, aktiviteetit
Ekonomia	asuntojen hinnat, verotus, terveydenhuollon säästöt, rikollisuuden väheneminen, yhteisön toiminta, turismi, imago, taitojen kehittäminen

Viheralueista saatavat hyödyt voidaan ryhmitellä taloudellisiin, sosiaalisiin ja ekologisiin hyötyihin (Barber 2005, 20). Tällainen luokittelu on pohjalla esimerkiksi Stadtlandin viheralueiden käyttötarkoitusten ryhmittelyssä (Taulukko 2) (Stadtland 2005, 22).

TAULUKKO 2. Viheralueen käytön ja toiminnan luokittelua Stadtlandin mukaan.

Tuotanto ja ekonomia	biomassan tuotanto	vesien hyödyntäminen	uusiutumattomien luonnonvarojen käyttö	
Ekologiset toiminnot	maaperä	hydrologia	ilmasto	eläinten ja kasvilisyyden elinympäristö
Sosiaaliset toiminnot	psykologinen merkitys	tiedonvälitys	ihmisen elinympäristö	virkistyskäyttö

Monikäyttöisellä viheralueella tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä monimuotoista ja useille käyttäjäryhmille suunnattua rakennettua viheraluetta. Monikäyttöinen viheralue on mahdollisimman suuren ryhmän tavoitettavissa ja käytettävissä. Ideana on myös yleensä erillään olevien alueiden yhdistäminen ja useiden toimintojen mahdollistaminen yhtä aikaa tai vuorottain (esim. vuorokaudenajan tai vuodenajan mukaan). Monikäyttöinen viheralue toimii teknisesti ja ympäristövaikutuksia mietitään. Monikäyttöisellä viheralueella voidaan miettiä monenlaisia tavoitteita, kuten taloudellista hyödyntämistä, ympäristön ekologiaa tai opetuksellista käyttöä. Monikäyttöisen viheralueen perusajatuksena voidaankin sanoa olevan pyrkiminen koko alueen potentiaalin hyödyntämiseen niin, että alue toimii laadukkaana viheralueena monessa merkityksessä samanaikaisesti sekä hyödyttää ja palvelee mahdollisimman monia.

3 MONIKÄYTTÖISEN VIHERALUEEN OSA-ALUEET

Monikäyttöinen viheralue koostuu monesta osatekijästä. Viheralueiden toiminnoista tavalliselle ihmiselle tutuinta ja läheisintä lienee viheralueiden virkistyskäyttö. Viheralueella onkin hyvä antaa monenlaisia mahdollisuuksia virkistäytymiseen. Hyvässä ympäristössä ihminen voi toteuttaa itseään ja pystyy käyttämään ympäristöä psyykkisen itsesäätelyn välineenä. Jokaiselle ihmiselle tällainen ympäristö on hieman erilainen, joten hyvä ympäristö tarjoaakin useita rinnakkaisia, vaihtoehtoisia toimintamahdollisuuksia. (Aura, Horelli & Korpela 1997, 134.) Ihmisillä on tarvetta aktiivisen virkistämisen paikoille sekä rauhallisille rentoutumispaikoille. Aktiivista virkistämistä tapahtuu urheilualueiden lisäksi epävirallisemmissakin paikoissa, kuten leikkikentillä, poluilla ja nurmikoilla. Rentoutumispaikat voivat olla yksin- tai yhdessäolon paikkoja, esimerkiksi penkit, polut ja luonto- ja vesialueet. (De Roo, Roozen & Long 2012, 34.)

Seuraavissa luvuissa on käsitelty viheralueiden virkistyskäyttöön vaikuttavia tekijöitä, kuten turvallisuutta ja viihtyisyyttä, sekä viheralueen käytöstä seuraavia hyötyjä. Lisäksi on mietitty virkistysalueita ympäristönäkökohdista sekä taloudellisen hyödyn kannalta.

3.1 Turvallisuus

Viheralueiden käytettävyyttä mietittäessä nousee tärkeänä perusasiana esille turvallisuus. Turvattomuus sekä tunne turvattomuudesta vähentää viheralueella viihtymistä ja sinne hakeutumista. Turvattomuuden tunnetta aiheuttaa niin rakenteellinen turvattomuus kuin sosiaalinen ja terveydellinen turvattomuuskin. Tunne turvattomuudesta ei aina vastaa todellista tilannetta, mutta vaikutus viheralueen käyttöön on kuitenkin sama. (Turvallinen kaupunki 2014a, viitattu 9.2.2014.)

Rakenteellinen turvattomuus tai turvallisuus johtuu fyysisen ympäristön tekijöistä, jotka voivat joko lisätä tai vähentää riskiä joutua rikoksen tai onnettomuuden uhriksi, kuten riskiä liukastua. Sosiaalisen turvattomuuden tunne syntyy rikoksen uhriksi joutumisen pelosta. Pelko voi olla pelkoa omasta tai läheisten puolesta. Sosiaalista turvattomuutta herättää sosiaalinen epäjärjestys kuten metelöinti tai muu häiriökäyttäytyminen. (Turvallinen kaupunki 2014a, viitattu 9.2.2014.) Julkiseen

käyttöön suunnitellun paikan pitäisi olla käyttäjälleen terveellinen. Esimerkiksi allergisoivia tai myrkyllisiä kasveja pitäisi välttää ja estää pölyämistä (Rakennustieto 2012, viitattu 20.2.2014).

Turvattomuuden ja pelon kokeminen vaihtelee alueen käyttäjien kesken iästä, sukupuolesta ja elämäntilanteesta ja muista henkilökohtaisista ominaisuuksista riippuen. Yleensä ottaen ympäristön epäjärjestys lisää turvattomuuden tunnetta. Turvallisuutta lisäävät helppokulkuisuus ja selkeys sekä avoimet näkymät ja tutut ihmiset ympäristössä. (Turvallinen kaupunki 2014a, viitattu 9.2.2014.)

Turvallisuusratkaisut on mietittävä huolellisesti. Väärillä ratkaisuilla saatetaan menettää alueen käyttäjät. Esimerkiksi epätoivottujen käyttäjien pelossa tehdyt ratkaisut, kuten istumapaikkojen poistaminen, vähentävät alueen viihtyisyyttä myös muilta käyttäjiltä. Päinvastoin tekemällä viheralueesta houkutteleva lisätään muiden käyttäjien määrää, mikä voi ratkaista ongelman. (Project for Public Spaces 2014, viitattu 3.2.2014.) Monikäyttöisyys voi lisätä viheralueen turvallisuutta, sillä monimuotoiset toiminnot lisäävät aluetta käyttäviä ihmisiä. Näin paikalla on todennäköisemmin muita ihmisiä näkyvissä. Sosiaalinen kontrolli hillitsee rikollisuutta ja toisaalta apu on lähellä tarvittaessa. (Turvallinen kaupunki 2014b, viitattu 10.2.2014.)

3.2 Saavutettavuus ja esteettömyys

Monikäyttöisyyden yhtenä perusajatuksena on viheralueen käytön suuntaaminen useille ryhmille. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi on alueen helppo saavutettavuus ja esteettömyys välttämätöntä, jotta mahdollisia käyttäjiä ei rajattaisi käyttäjäryhmän ulkopuolelle. On varmistettava, että käyttäjät pääsevät alueelle ja pystyvät toimimaan ja liikkumaan alueen sisällä.

Saavutettavuuteen vaikuttavat käyttäjän ominaispiirteet sekä kohteen ympäristötekijät. Saavutettavuuden ympäristötekijöitä ovat sijainti, reitin pituus, esteettömyys, miellyttävyys, hoito, liikennejärjestelyt ja maasto. Yksinkertaistetusti sanottuna hyvä saavutettavuus tarkoittaa, että kohteeseen on helppo kulkea. Käyttäjän ominaispiirteet vaikuttavat esimerkiksi siihen, kuinka pitkän matkan päässä oleva kohde on vielä saavutettava. (Ruonakoski 2004, 43.)

Esteettömyysratkaisujen ei pitäisi olla erityisratkaisuja vain tiettyjä ihmisryhmiä ajatellen, vaan esteettömyydestä on hyötyä kaikille aluetta käyttäville. Esteettömyys on kestävää kehitystä kaik-

kien kannalta, sillä on arvioitu, että ihmisen elinajasta keskimäärin 40 % on jossain määrin toiminnallisesti tai liikunnallisesti rajoittunutta. Rajoittunutta toimintaa voi olla lapsena tai lapsen vanhempana lastenvaunujen kanssa, sairaana tai vammautuneena sekä iän tuomien vaivojen lisääntyessä. (Ruonakoski 2004, 14.)

Esteettömyyden parantamiseksi vältetään suuria kaltevuuksia kulkuväylillä, varataan riittävästi tilaa, valitaan oikeanlaiset materiaalit, varusteet ja kalusteet sekä suunnitellaan hyvä valaistus. Kunnossapidon tulee olla hyvää ja jatkuvaa (Kuvio 1). Erittäin tärkeää on huomioida koko reitin esteettömyys kohteeseen, sillä yksikin este voi tehdä matkan mahdottomaksi. (Ruonakoski 2004, 21.)

Mahdollistamalla helppo liikkuminen alueella mahdollistetaan myös muun toiminnan syntyminen. Kävely on lähtökohtana ulkotilassa toimimiselle ja kävelymahdollisuuksien parantaminen niin määrällisesti kuin laadullisestikin vahvistaa alueen aktiivisuutta. (Gehl 2010, 19.)

KUVIO 1. Vauriot ympäristössä vaikeuttavat kulkua ja vaikuttavat turvallisuuteen sekä koettuun turvallisuuden tunteeseen.

3.3 Hyvinvointi

Länsimaissa liikkumattomuus, diabetes, stressi, masentuneisuus ja ylipaino lisääntyvät jatkuvasti. Viheralueilla liikkuminen osaltaan ehkäisee ja hoitaa näitä ongelmia. Tiiviisti rakennetussa ympäristössä asuvilla terveysongelmia on enemmän kuin viheralueilla asuvilla. (Ruotsi 2008, viitattu 16.4.2014.)

Suomessa luontoa on paljon, mutta kaikilla ei ole mahdollisuutta lähteä kaupungin ulkopuolelle siitä nauttimaan tai se on vaikeaa. Silloin kaupungin luontoympäristöjen merkitys korostuu. Viheralueilla stressioireet vähenevät ja keskittymiskyky ja toimintakyky paranevat. Kaupunkien rakennettuja viheralueita elvyttävämpiä ovat metsät ja luonnonvaraiset ympäristöt. Ihmisen luontosuhde vaikuttaa viheralueiden kokemiseen, eikä kaikille kaupungin viheralueet välttämättä riitä luontokokemuksen tuntemiseen. (Ruotsi 2008, viitattu 16.4.2014.) Hyvinvointia edistää myös kasvillisuuden kyky suodattaa ilmasta terveydelle haitallisia kaasuja ja hiukkasia. Näin viheralueilla voidaan vähentää ilmansaasteista johtuvia terveysongelmia ja ennenaikaisia kuolemia. (De Roo ym. 2012, 14-17.)

Kaupungin viheralueet tulisi huomioida asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia edistävänä resurssina (Tyrväinen & Korpela 2009, 57). Asukkaat osaavat käyttää luontoa omaehtoisesti terveydestään huolehtimiseen. Kaupunkisuunnittelun keinoin tulisi antaa eri käyttäjäryhmille sopivia mahdollisuuksia liikkumiseen ja luonnosta nauttimiseen, ja näin kannustaa omatoimiseen terveyden ylläpitoon jokapäiväisessä elämässä. (em., 68-69.)

3.4 Viihtyisyys

Viihtyisä virkistysalue on olosuhteiltaan ja olemukseltaan käyttäjälle miellyttävä. Pakolliset toiminnot, kuten alueen läpikulku, saatetaan suorittaa miltei missä olosuhteissa tahansa. Virkistäytymisen ja viihtyvyys alueella vaativat kuitenkin hyviä olosuhteita. Hyvissä olosuhteissa pysähdytään nauttimaan säästä ja näkymistä, oleskellaan ja vaikkapa leikitään. (Gehl 2010, 21.)

Suunnitelmaratkaisuilla pyritään luomaan käytölle suotuisat olosuhteet. Kasvillisuudella voidaan mm. hillitä tuulisuutta, varjostaa auringolta ja lisätä esteettisyyttä. Ratkaisut ovat aina paikasta ja ilmastosta riippuvaisia. Kylmissä olosuhteissa on tarvetta aurinkoisille tuulensuojaisille oleskelupaikoille, kun taas kuumilla alueilla on hyvä olla varjostavia suuria puita oleskelualueella (Kuvio 2). Ihmisten mieltymykset vaihtelevat esimerkiksi varjoisuuden suhteen, joten on hyvä tarjota erilaisia oleskelupaikkoja. (De Roo ym. 2012, 22 & 58.)

KUVIO 2. Viileällä ilmalla hakeudutaan mieluiten aurinkoisin paikkoihin.

Viherympäristön esteettisyys on tärkeää viihtymisen ja paikan imagon kannalta. Tämän vuoksi viheralueiden suunnittelussa pyritään yleensä kauneuteen. Kauneuskäsitykset ovat aina henkilökohtaisia ja kulttuurin ja aikakauden muovaamia. Siksi esteettisyys tai kauneus on vaikea määrittellä, eikä esteettisyydelle ole voitu määrittellä säännöstöä, jota suunnittelussa toteutettaisiin. (Junttila 1995, 34-36.)

Vaikka kauneuskäsitykset vaihtelevat, on kuitenkin joitain seikkoja, joita pidetään melko yleisesti kauniina ja haluttavina viheralueilla. Nurmi ja suuret lehtipuut tuntuvat useimmista miellyttäviltä ja vesi eri tavoin toteutettuna puistossa on toivottua. Esteettinen puisto on visuaalisesti mielenkiintoinen ja hyvin hoidettu. (Tibbatts 2002, 6.) Esteettinen viherympäristö paitsi lisää viihtyvyyttä,

myös innostaa liikkumaan ja on hyväksi henkiselle terveydelle (Lähellä kaupungissa, viitattu 15.5.2014).

Taideteoksilla voidaan lisätä viheralueen esteettisyyttä ja elämyksellisyyttä (Kuvio 3). Ne ovat myös yksi tekijä alueen identiteetin muodostamisessa ja muodostumisessa. Taideteoksilla ei perinteisesti ole ollut toiminnallista tarkoitusta, paitsi ehkä tilan rajaaminen. Taideteoksiin voidaan kuitenkin yhdistää toiminnallisia ratkaisuja tai toisaalta viheralueen kalusteet ja varusteet voivat olla taiteellisia, visuaalisia elementtejä. (Junttila 1995, 139-144.)

KUVIO 3. Taideteoksilla lisätään esteettisyyttä ja elämyksellisyyttä viheralueille.

3.5 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyydellä tai sen puutteella on merkitystä yksilöiden elämänlaadulle. Yhteisön toimintaan osallistuminen ja mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöön lisäävät sosiaalisen turvallisuuden tunnetta. Osallisuus ja vuorovaikutus muiden kanssa auttavat vähentämään ennakkoluuloja ja rakentamaan luottamusta ihmisiin. (Turvallinen kaupunki 2014c, viitattu 23.4.2014.) Yhteisöllisyyden voidaan ajatella olevan sosiaalista pääomaa, josta osalliset saavuttavat etuja ja hyötyjä. Yksinäi-

syys aiheuttaa stressiä ja lisää ahdistuneisuutta ja masentuneisuutta, jotka taas voidaan liittää useisiin fyysisiin sairauksiin mm. vatsahaavaan, diabetekseen ja sydän- ja verisuonitauteihin. (Lindfors 2007, viitattu 23.4.2014.)

Ympäristön suunnittelussa yhteisöllisyyttä tavoiteltaessa pyritään luomaan ympäristöjä, joissa on helppo kohdata ihmisiä ja luontevaa olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Satunnainen spontaani kohtaaminen luo mahdollisuuden sosiaalisen siteen muodostumiselle mutta ei velvoita mihinkään. Tällainen kohtaaminen on helppo ja kynnyksen kevyen kanssakäymiseen on matala. Ympäristön suunnittelussa voidaan edistää spontaaneja kohtauksia suunnittelemalla reitit ja toiminnot niin, että alueen käyttäjien kulku ja toiminta risteävät. Kokoonntumiselle ja yhdessäololle annetaan mahdollisuus ja tilat. Viihtyisässä ympäristössä viivytään kauemmin, jolloin kontaktien syntymisen todennäköisyys kasvaa. (Turvallinen kaupunki 2014d, viitattu 24.4.2014.) Tapahtumilla voidaan vahvistaa puiston asemaa kokoontumispaikkana (Kuvio 4) (Tibbatts 2002, 8).

KUVIO 4. Erilaisten tapahtumien avulla houkutellaan kävijöitä ja vahvistetaan puiston roolia myös sosiaalisena paikkana.

Yhteisö rakentuu usein yhteisen asuinalueen ympärille. Yhteisöllisyyden rakentumista helpottaa, kun asukkaat kokevat alueen omakseen. Alueen selkeä identiteetti taas edistää omaksi kokemi-

sen tunnetta. Alue, jolla on selkeä identiteetti, on helposti tunnistettavissa omaksi alueekseen. Se on omaleimainen ja sillä on tunnistettavissa olevia paikallisia piirteitä. Alueella on hyvä olla tietty yhteneväisyys ja samankaltaisuus koko alueen läpi, mutta toisaalta on vältettävä monotonista vaikutelmaa. Erottavat maamerkit auttavat paikan tunnistamisessa ja identiteetin muodostumisessa, sekä myös alueella suunnistamisessa. Jatkuva muutos on haitallista. (Turvallinen kaupunki 2014e, viitattu 25.4.2014.)

Omistamisen tunteen kehittymistä edistää se, jos ihmiset pystyvät vaikuttamaan alueeseen. Omaan elinympäristöön vaikuttamisen mahdollisuus voi olla huomattava tekijä siinä, miten kaupunkilaiset sitoutuvat alueeseensa (Bäcklund ym. 2002, 13). Vaikuttamista voi olla suunnitteluratkaisuihin vaikuttaminen esimerkiksi osallistavan suunnittelun kautta tai ympäristössä toimimista ja sen muokkaamista, omien jälkien jättämistä.

Tanskalaisen maisema-arkkitehdin Stig L. Anderssonin ja taitelija Olafur Eliassonin näkemys on, että ihminen tuntee osallisuutta paikkaan, jos pystyy vaikuttamaan sen fyysiseen ympäristöön vaikkapa äänen tai liikkeen myötä. Paikan tulisi olla vuorovaikutuksessa käyttäjän kanssa ja lisäksi olla muuttuva ja vaihteleva vuodenaikojen ja säätilojen mukaan. Andersson on suunnitellut esimerkiksi tilan, jossa kävely saa veden värähtelemään ja vedestä heijastuvan valon liikkumaan. (Melin 2012, 12-13.)

3.6 Ympäristönäkökohdat

Ympäristönsuojelu tai ekologisen näkökannan huomioiminen pienissä puistoissa on haasteellista tilan rajallisuuden vuoksi. Luonnolle ei jää useinkaan tilaa esimerkiksi virkistyskäytöltä. Lisäksi puistot ovat usein erillään muista viheralueista. Suuremman viheralueen läheisyys tai viheryhteyksien olemassaolo parantaa tilannetta. (Forsyth & Musacchio 2005, 13-14.)

Varsinainen ympäristön- tai luonnonsuojelu keskittyy pääasiassa suurille alueille, mutta pienillä puistoilla on oma merkityksensä ja vaikutuksensa. Ne voidaan nähdä saarekkeina tai astinkivinä laajempaan ekologiseen verkostoon. Pienillä puistoilla ei voida millään tavalla korvata suuria suojelualueita, mutta ne voivat täydentää alueellista kokonaisuutta. (Forsyth & Musacchio 2005, 16.)

Lajiston määrä ei pääse kovinkaan suureksi rajoitetulla alueella, mutta pieneenkin puistoon voidaan luoda elinympäristöjä, levähdys- ja suojapaikkoja lajeille, jotka pärjäävät rakennetussa kaupunkiympäristössä eivätkä ole kovin tarkkoja elinympäristöstään tai joille riittää suhteellisen pieni alue. Tällaisia eläimiä ovat monet pikkulinnut (Kuvio 5), perhoset ja sammakot sekä pikkunisäkkäät kuten oravat ja jänikset. (Forsyth & Musacchio 2005, 60.)

KUVIO 5. Monet pikkulinnut viihtyvät myös kaupunkiympäristössä.

Vaikka merkitys luonnonsuojelulliselta tai lajien säilymisen kannalta on suhteellisen pieni, on pienillä puistoilla tärkeä rooli ympäristökasvatuksessa. Ympäristönäkökannan huomioimisella voidaan lisätä tietoisuutta kaupungistumisen vaikutuksesta luontoon ihmisten omassa lähiympäristössä. Vähäinenkin eläinten määrä puistossa antaa iloa ja tietoa käyttäjille. Ongelmia voi aiheutua jos jokin eläinpopulaatio paisuu liian suureksi vaikkapa ruokinnan seurauksena. (Forsyth & Musacchio 2005, 60-61.)

Viheralueilla on positiivisia ekologisia vaikutuksia myös lähistön kaupunkiympäristöön. Kasvillisuus pitää kaupunkiympäristön ilmanlaatua parempana. Se vähentää haitallisia kaasuja ja pienhiukkasia ilmasta. Lisäksi viheralueet ja runsas kasvillisuus tasaavat lämpötilan vaihteluita ja kosteuttavat ilmaa sekä tarjoavat varjoisia alueita. (De Roo ym. 2012, 15 & 29.)

Kaupunkiluonnon osana hulevedet ovat merkittävässä asemassa. Taajamien pienviesien ekologiaan on hulevesien käsittelytavoilla suuri merkitys. Rakennetuilla kaupunkialueilla on yleistä, että hulevedet johdetaan sadevesiviemäristöön, ja sitä pitkin suoraan vesistöihin. Tiiviin kaupunkirakentamisen kovat, läpäisemättömät pinnat lisäävät virtaamaa, joka taas aiheuttaa eroosiota ja tulvia. (Jormola & Kotola 2003, 145.)

Ilmastomuutoksen aiheuttaessa ilmaston äärevöitymistä on odotettavissa entistä suurempia hetkellisiä vesimääriä kaupungeissa. Hulevesiviemäristöjä ei ole useinkaan mitoitettu hetkellisten tulvahuippujen kannalta riittäviksi eikä hulevesiviemäroinnin kapasiteetin kasvattaminen näiden hoitamiseksi ole mielekästä. Ratkaisuja voidaan hakea luonnonmukaisesta hulevesien hallinnasta, jossa tavoitteena on hulevesien käsittely niiden syntypaikalla. (Eskola & Tahvonen 2010, 16.)

Hulevesien käsittely tulisi nähdä monimuotoisen ympäristön rakentamismahdollisuutena, mieluummin kuin taakkana ja teknisenä ongelmana (Eskola & Tahvonen 2010, 16). Erilaisilla hulevesien käsittelyratkaisuilla vaikutetaan taajamavesistöjen virtaamasuhteisiin, veden laatuun sekä pohjaveden muodostumisen edellytyksiin. Vesirakenteilla, kuten imeytyspainanteilla, lammilla ja kosteikoilla saadaan lisättyä viheralueen viihtyisyyttä, ekologista arvoa sekä monipuolisuutta ja muuntautuvuutta. Hulevesiratkaisut ja tulvavesien varastointialueet voivat kuivana aikana toimia muussa käytössä. (Jormola & Kotola 2003, 147.)

3.7 Taloudellinen hyöty

Viheralueiden arvoa on vaikea laskea ja mitata rahassa. Kuitenkin viheralueista on taloudellista hyötyä monella tavalla. Viheralueisiin panostaminen voidaankin nähdä sijoituksena. Laadukkaat viheralueet luovat mielikuvaa hyvästä elin- ja toimintaympäristöstä, mikä kannustaa paikallisia asukkaita ja yrittäjiä panostamaan alueeseensa. Hyvä imago houkuttelee myös uusia asukkaita ja yrityksiä sekä turisteja. (De Roo ym. 2012, 6 & 12.)

Viheralueet vaikuttavat alueensa kiinteistöjen arvoon. Laadukkaat viheralueet nostavat niin asuin- kuin yritysrakennustenkin arvoa selvästi. Arvon nousun suuruus on noin 4-12 % riippuen siitä, onko viheralueeseen suora yhteys, näköyhteys vai onko se lähistöllä. (De Roo ym. 2012, 6 & 12.)

Kiinteistöjen osalta taloudellista hyötyä voidaan kasvillisuudesta saada hyödyntämällä sen mahdollisuuksia vaikuttaa ilmastollisiin tekijöihin. Kasvillisuus vaikuttaa rakennusten fyysiseen ympäristöön, jossa sen avulla voidaan vähentää lämmityksen, ilmastoinnin ja vedenkäsittelyn kuluja. Kasvillisuus esimerkiksi suojaa rakennuksia jäähdyttävältä tuulelta tai toisaalta paahteelta. (De Roo ym. 2012, 28.)

Viheralueista saadaan välillistä taloudellista hyötyä terveysvaikutusten kautta. Viheralueen käyttö edistää psyykkisen hyvinvoinnin ja työkyvyn ylläpitoa, jotka vaikuttavat työn tuottavuuteen ja laatuun sekä työpoissaoloihin. Kun viheralueen läheisyys ja käyttö edistävät hyvinvointia ja terveyttä, syntyy säästöjä terveydenhuollossa. (Tyrväinen & Korpela 2009, 69.)

Helpommin laskettavaa tuloa voidaan saada puistossa tarjottavista palveluista, kuten välineiden vuokrasta tai kahvilatoiminnasta (De Roo ym. 2012, 34). Viheralueella voi olla myös pääsymaksu, mikä ei kylläkään sovi kaupunkien julkisten puistojen tai monikäyttöisen viheralueen ideaan.

4 VIHERALUEIDEN KÄYTTÖ

4.1 Viheralueiden käyttäjäryhmät

Julkisia viheralueita käyttävät monet eri käyttäjäryhmät. Eri käyttäjäryhmille viheralue tarkoittaa eri asioita, puistoa käytetään eri tavoin, siellä suoritettavat toiminnot ja aktiivisuus vaihtelevat ja puistoon saavutaan erikokoisissa ryhmissä. Puistossa tarvittavat toimintamahdollisuudet vaihtelevat riippuen siitä, millaisia käyttäjiä puistolla on. Toiset käyttävät puistoa aktiivisesti, joillekin voi riittää pelkästään tieto viheralueen läheisyydestä. (Forsyth & Musacchio 2005, 73-74.)

Julkiset viheralueet ovat kaikille avoimia tiloja, ja niiden tulisi olla turvallisia ja miellyttäviä kaikille käyttäjille sekä toimia erilaisissa tarkoituksissa (Lähellä kaupungissa, viitattu 16.5.2014). Hyvä ympäristö lisää käyttäjien yhdenvertaisuutta. Viheralueilla jokainen on tasa-arvoisessa asemassa, ja ne tarjoavat paikan erilaisten käyttäjien kohtaamiselle ja kanssakäymiselle (Tibbatts 2002, 8).

Eri käyttäjäryhmien kohtaaminen samalla alueella voi aiheuttaa ristiriitoja käyttäjien kesken. Jokin ryhmä saattaa alkaa hallita puistoa niin, että se rajoittaa muiden olemista alueella. Esimerkiksi vanhat ihmiset voivat välttää menemästä puistoon, jonka he mieltävät nuorison alueeksi. Nuoriin liittyvät ristiriidat ovat yleisiä. Äänekkäät nuorisoryhmät herättävät pelkoa joissakin käyttäjissä ja nuorison oleskelua ei aina hyväksytä esimerkiksi lasten leikkipaikalla. (Park Life Today, 48-50.)

Viheralueen käyttöön vaikuttaa monet tekijät. Tässä käyttäjät on jaoteltu ikäryhmittäin ja lisäksi mietitty kulttuurin vaikutusta viheralueiden käyttöön. Valitut ryhmät ovat niitä ryhmiä, joille lähiympäristössä sijaitsevat viheralueet ja toimintamahdollisuudet ovat erityisesti tärkeitä esimerkiksi kulkumahdollisuuksien rajoittuneisuuden vuoksi.

4.1.1 Lapset

Lapset ovat viheralueilla aktiivisia toimijoita ja ympäristönsä muokkaajia. Lapset ovat monimuotoinen ryhmä ja esimerkiksi lempipaikkojen tyypit eroavat suuresti. Kehitysvaiheen mukaan lapsi hakeutuu parhaimpaan paikkaan. (Kytä & Horelli 2002, 15.)

Lapsille laadituissa liikuntasuosituksissa määritellään aika, joka liikkumiseen pitäisi käyttää päivässä, mutta myös monipuolisuus mainitaan. Lapset tarvitsevat monipuolista ympäristöä perustaitojensa ja tietojensa kehittämiseen. Pelkkä tasainen nurmi- tai hiekkakenttä ei riitä esimerkiksi juoksemisen täydelliseen oppimiseen. Taitoa pitää voida harjoittaa monella tavalla erilaisissa ympäristöissä ja maastoissa esim. juosta ylä- ja alamäkeen, sivuttain, nopeasti ja hitaasti, tasaisella ja epätasaisella, erilaisilla pinnoilla jne. Lapsille suunnatulla viheralueella onkin hyvä olla monipuolisuutta leikkivälineissä ja materiaaleissa sekä viherympäristössä. Lapsi oppii ja kehittyy parhaiten ”mahdollisimman monipuolisella tekemisellä mahdollisimman monipuolisessa ympäristössä”. (Karvinen & Norra 2002, 10-11.)

Lasten liikunta- ja leikkipaikat sekä tilaisuudet ovat yleensä tehty aikuisten ehdoilla. Aikuiset eivät usein osaa antaa arvoa lapsen leikille tai suosivat selkeästi opetuksellisia leikkejä ja sääntöleikkejä, kuten urheilulajien harrastamista. Usein lapsen leikki ja kehitys jää taka-alalle turvallisuuden korostamisen takia. Leikille pitää antaa tilaa ja lupa ja vaikka turvallisuusnäkökohdat on otettava huomioon, on varottava liikaa rajoittamista. Lapsen pitää päästä myös ottamaan riskejä, ja täysin riskitön leikkipaikka käy nopeasti tylsäksi. Seikkailuleikit kiinnostavat lapsia, ja näitä leikkejä leikittään usein hieman epämääräisissä ja vaarallisissakin paikoissa. (Karvinen & Norra 2002, 9.)

Lapsiystävällinen ympäristö antaa lapsille runsaasti erilaisia mahdollisuuksia toiminnalle. Vuodenajat ja säänvaihtelut muokkaavat näitä mahdollisuuksia, ja onkin hyvä suunnitella alueille elementtejä, jotka muuttuvat ajasta ja säästä riippuen. Luonto on lasten leikkiympäristönä monipuolinen ja muuttuva, eikä se ole koskaan ”läpileikitty”. Luonnon ei tarvitse olla varsinaista luontotilaista luontoa, vaan se voi olla esimerkiksi puita, joissa voi ja saa kiipeillä, pensaita maja- ja piiloleikkeihin, kiipeilykiviä, kukkivia kasveja, jotka houkuttelevat perhosia jne. Luontoympäristössä leikkiminen on todettu lapsen taitojen ja tietojen oppimisen kannalta hyväksi, ja samalla myös luontosuhde kehittyy. (Kytä & Horelli 2002, 15-16.)

4.1.2 Nuoret

Lapsuudesta nuoruuteen siirryttäessä toiminnallinen ulospäin suuntautuneisuus muuttuu, ja nuori alkaa kiinnittää enemmän huomiota itseensä ja omaan ympäristösuhteeseensa. Nuoren toimintaympäristö laajenee uusille alueille. Nuoret toimivat aktiivisesti omanikäistensä kanssa. Toiminnan luonteelle on tyypillistä yhteinen ajanvietto ja oleskelu, hengailu. Hengailupaikoiksi valitaan

usein solmukohdissa sijaitsevia paikkoja, kuten keskusta tai asema, ja toisaalta sosiaalisen valvonnan piiristä syrjässä olevia paikkoja, esimerkiksi metsikkö tai joutomaa. Toisinaan nuoret haluavat olla paikoissa, joissa he saavat kosketusta ”aikuisten maailmaan”. Nuorten käytettävissä oleva ympäristö vaikuttaa toiminnan muotoutumiseen. Nuorten paikan tulee vastata ryhmän kokoa ja toiminnan tarpeita. (Aura ym. 1997, 78-81.)

Nuoret tarvitsevat erityyppisiä paikkoja. Toisaalta nuoret tarvitsevat paikan, jossa he saavat olla äänekkäitä ja riehakkaita häiritsemättä muita. Toisaalta taas on tarvetta paikoille, joissa saa olla rauhassa yksin tai yhdessä (Kuvio 6). Lisäksi nuoret haluavat viettää aikaa paikassa, jossa he näkevät muita ihmisiä ja tulevat itse nähtyksi. (Stillger, haastattelu 19.3.2014.)

KUVIO 6. Nuoret tarvitsevat rauhallisia paikkoja, joissa voi olla yksinkin.

Hengailu tulee esille myös liikunnallisessa aktiivisuudessa. Liikunnan motiivina on nuorilla usein rento ajanvietto muiden kanssa. Liikunnalta haetaan elämyksellisyyttä. Esimerkiksi urheiluseuroissa liikkuminen vähenee vapaamuotoisempaan liikuntaan siirryttäessä. (Aira, Kannas, Tynjälä, Villberg & Kokko 2013, 26.)

4.1.3 Ikääntyneet

Ikääntyneillä on yleensä runsaasti vapaa-aikaa. Monelle se tarkoittaa mahdollisuutta harrastamiseen ja itsensä toteuttamiseen. Yleensä ottaen työssäkäynnin loppuminen vähentää liikkumista, ja lisää kotona ja lähiympäristössä vietettyä aikaa. Näin myös lähiympäristön laadun sekä lähiyh-teisön merkitys kasvaa hyvinvoinnin ja itsenäisen selviytymisen kannalta.

Ikääntyneet voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään, senioreihin ja vanhuksiin. Seniorit ovat vielä hyvässä kunnossa, aktiivisia ja itsenäisiä. Vanhuksilla on jo enemmän liikkumista ja havainnoimista vaikeuttavia sairauksia, ja he tarvitsevat vanhuspalveluja. (Ruonakoski 2004, 10.) Vanhenemisen myötä lisääntyvien toiminnallisten rajoitusten ja muistin huononemisen vuoksi ympäristön esteettömyys ja selkeys ovat monille tähän ryhmään kuuluville erityisen tärkeitä (esim. dementikolle ympäristön helppo hahmotettavuus). Jotkut vanhukset välttävät liikkumista kaatumisen pelossa erityisesti talviaikaan. Ikääntyneen omatoimisuus ja itsenäisyys säilyy pidempään kun hän pääsee liikkumaan lähiympäristössään ilman apua. Ympäristön turvallisuus on tärkeämpää kuin nuorempana. (em., 55.)

Heikentyneet aistit voidaan huomioida käyttämällä aisteihin vetoavaa kasvillisuutta ja kalustusta. Kukkivat kirkkaanväriset kukat, tuoksut, monenlaiset muodot ja kosketuspinnat kasvattavat aistittavaa kokemusta (Kuvio 7). Kun viheralueella huomioidaan kaikki aistit, pystytään heikentyntä aistia kompensoimaan muiden aistien avulla. Tasapainon säilyttämistä voidaan tukea suunnittelemalla selkeitä pysty- ja vaakalinjoja, joihin katseen voi kiinnittää. (Ruonakoski 2004, 22.)

KUVIO 7. Lähiympäristön laatu, selkeys ja moniaistisuus ovat monelle ikääntyneelle tärkeitä.

4.1.4 Vähemmistökulttuureja edustavat käyttäjät

Puiston käyttö on yksilöllisesti vaihtelevaa, mutta kulttuuritaustan ja puistojen käyttötapojen välillä on löydettävissä yhteyksiä. Forsyth ja Musacchio (2005, 75-76) viittaavat Shroederin (1989), Gobsterin (2001), Gobsterin ja Delagon (1993) sekä Loukaitou-Siderisin (1995) Amerikan suurissa kaupungeissa, kuten Los Angelesissa ja Chicagossa tehtyihin tutkimuksiin, joissa on selvitetty eroja puistojen käytössä eri etnisillä ryhmillä; missä tarkoituksessa puistoa käytetään ja millaisissa ryhmissä siellä toimitaan. Tutkimusten mukaan taustaltaan latinalaisamerikkalaiset käyttivät puistoja paljon sosiaaliseen toimintaan, kuten piknik-paikkoina, ja ryhmät olivat usein suuria ja perhekeskeisiä (10 henkeä tai enemmän). Afroamerikkalaiset taas saapuivat ikäistensä seurassa pienemmässä porukassa (3-7 henkeä) ja viettivät aikaa puistossa liikunnallisten lajien parissa. Angloamerikkalaiset olivat puistossa yksin tai lapsia vahtien, ryhmät olivat pieniä ja niiden jäsenet usein ikääntyneitä. Puiston käytössä oli tärkeää esteettiset arvot. Aasialaistaustaiset havaittiin muita sekalaisemmaksi ryhmäksi. Tyypillisesti aasialaistaustaisia oli puistoissa vähän, ja käyttäjät olivat yleensä vanhempia miehiä, jotka kokoontuivat puistoon sosiaalista kanssakäymistä varten. Aasialaistaustaisten vähäiseen puistossa viihtymiseen arvioitiin syyksi osittain puistojen tyypit, jotka erosivat suuresti perinteisistä kiinalaistyyppisistä puutarhoista.

Suomessa kulttuurien kirjo kasvaa jatkuvasti ja maahanmuuttajien määrän ennustetaan vielä voimakkaasti kasvavan tulevaisuudessa (Leikkilä & Faehnle 2011, 7). Maahanmuuttajat kuuluvat usein niihin ihmisiin, joille lähiympäristön laatu ja toiminnot ovat tärkeitä. Monet maahanmuuttajat asuvat ahtaasti ja ovat tottuneet viettämään ulkona suuren osan ajasta. Lisäksi suuri perhekoko tai taloudellisten resurssien niukkuus voivat tehdä kulkemisen lähiympäristön ulkopuolelle vaikeaksi. (Leikkilä 2011, 26.)

Pääkaupunkiseudulla tehtyjen haastattelujen mukaan maahanmuuttajien viheralueiden käyttö on suurelta osin samanlaista kuin muullakin väestöllä; kävelyä, lenkkeilyä ja luonnosta nauttimista. Maahanmuuttajien keskuudessa sosiaalisen kanssakäymisen paikat, kuten grillipaikat ja viljelypalstat, ovat suosituimpia kuin valtaväestössä yleensä. Sosiaalisuus yleensäkin viheralueiden määrittäjänä on monille maahanmuuttajille tärkeää ja viheralueet nähdään ennen kaikkea sosiaalisen toiminnan paikkoina. (Leikkilä 2011, 20-21.)

4.2 Uudet käyttömuodot

Uusilla käyttömuodoilla voidaan lisätä viheralueen käyttöä ja monipuolisuutta. Tässä käsitellyt käyttömuodot eivät sinänsä ole ennenkuulumattomia ja sillä tavalla uusia. Kuitenkin ne ovat viheralueiden suunnittelussa harvemmin mukana, vaikka niissä olisi potentiaalia monessa kohteessa. Kaupunkimaatalous ja opetuskäyttö voisivat olla useamminkin osana kohteiden suunnittelussa. Lisäksi käyttöajan pidentämisellä voidaan tehostaa alueen käyttöä ja lisätä toimintamahdollisuuksia.

4.2.1 Kaupunkimaatalous

Kaupunkimaataloudella tarkoitetaan kaupungissa tapahtuvan viljelyn lisäksi eläinten kasvatusta, vesiviljelyä ja metsätaloutta. Kaupunkimaatalous on Suomessa vielä hieman tuntematonta, mutta monissa, erityisesti kehittyvien maiden kaupungeissa, se on yleistä. Kaupunkimaataloudella on ollut suuri merkitys sotien aikaisessa ruoantuotannossa myös Suomessa. (Dodo ry 2014, viitattu 17.4.2014.)

Kaupungissa viljelyllä saadaan kaupunkilaisille tuoreita lähellä kasvatettuja vihanneksia, yrttejä, hedelmiä ja marjoja. Kaikilla ei ole hyviä ja riittäviä mahdollisuuksia viljelyyn kaupunkiviljelyn perinteisillä paikoilla, kuten omalla pihalla, parvekkeella tai kaupunkien viljelypalstoilla, jolloin voi viljely julkisilla alueilla antaa mahdollisuuden kasvien kasvattamiseen. Julkisilla alueilla viljely on sosiaalista ja se tuo yhteen viljelystä kiinnostuneita ihmisiä, erityisesti kun viljely toteutetaan yhteisöviljelynä, jossa viljelmästä huolehditaan yhdessä. Kaupunkiviljelyyn perustuen voidaan järjestää monenlaisia projekteja yhteisöllisyyden ja elinympäristön parantaminen tavoitteena. (Dodo ry 2014, viitattu 18.4.2014.)

Kaupunkiviljelyä on käytetty esimerkiksi Malmössä yhtenä keinona sosiaalisten ongelmien ratkaisussa. Yksi kohdealueista on ollut Sevedin kaupunginosa, jossa on ollut paljon ongelmia; huonokuntoisia asuntoja, jengitoimintaa, työttömyyttä, ilkeävaltaa ja autopaloja ja nuorisosaatua epäsosiaalista käyttäytymistä. Viljely Sevedissä alkoi 'Barn i Stan' -projektin sivussa ja muotoutui sitten projektin 'Odlar i Stan' organisoinniksi. Nykyään viljelyä on pihilla ja katutonteilla, mutta myös Sevedplanin

torilla ja viheralueilla on yhteisiä viljelyksiä. Viljelyksiä ei ole rajattu, vaan niihin on kaikilla vapaa kulku. (Odlä i Stan, viitattu 18.4.2014.)

Sevedin viljelytoiminnasta on ollut monia positiivisia seurauksia. Osallistujat ovat saaneet hyviä kokemuksia, kaupunkikuvassa on lisääntynyt positiivinen elämä ja monien asukkaiden mielikuva asuinalueestaan on parantunut. Ennen viljelyn aloittamista monet pelkäsivät viljelysten joutuvan ilkeiden kohteeksi. Viljelyalueet ovat kuitenkin saaneet olla ihan rauhassa. (Delshammar 2011, 37-38.)

Kaupunkiviljelypalstalla voi olla suuri merkitys uuteen maahan muuttaville uuteen kulttuuriin sopeutumisessa ja kotoutumisessa, etenkin jos viljelyä on harrastettu jo lähtömaassa. Maahanmuuttaneilla, erityisesti naisilla on elinpiiri usein rajoittunut kotiympäristöön. Viljelypalstalla toimimisen ei yleensä koeta rikkovan kulttuurillisia koodeja (Müller 2001, 7), ja ne ovat vapaita, kaikille avoimia tiloja, jotka koetaan turvallisina. Kielitaidon puutteetkaan eivät ole esteenä tälle toiminnalle. (Leppänen 2009, 84.) Maahanmuuttaja pystyy viljelemään kotikulttuuristaan tuttuja kasveja, ja siten ylläpitämään omaa ruokakulttuuriaan ja myös siirtämään sitä seuraaville sukupolville. (em., tiivistelmä.)

Viljelijöillä on erilaisia ja monipuolisia motivaatioita siihen, miksi he haluavat viljellä. Sato houkuttelee tietysti, mutta viljelypaikat tarjoavat myös mm. merkityksellistä ja mielekästä tekemistä kesällä, mahdollisuuden viettää aikaa miellyttävässä ympäristössä, tilaisuuden tavata ystäviä ja tutustua naapurustoon sekä vaikuttaa ympäristöönsä. (Delshammar 2011, 34.) Kaupunkiviljelyn yhteiskunnallisia ja yhteisöllisiä tavoitteita voivat olla esimerkiksi paikallisen haavoittuvuuden vähentäminen kriisiaikoina, ruoan kuljetuksen tarpeen vähentäminen, yhteenkuuluvuuden vahvistaminen, vapaa-ajan mahdollisuuksien luominen, ympäristön kaunistaminen ja tiedon jakaminen. (Delshammar 2011, 50.)

Kaupunkiviljelyssä hyödynnetään nykyäänkin jossain määrin julkisia alueita viljelypaikkoina ja laajemmalla kaupunkimaataloudellakin saattaa olla mahdollisuuksia. Esimerkiksi kanojen kasvatusta on lisääntynyt taajama-alueilla ja mehiläistarhauksesta kaupungeissa on hyviä kokemuksia.

Kaupungeissa mehiläisten pito on sallittua sillä edellytyksellä, ettei siitä aiheudu kohtuutonta haittaa ympäristössä. Kaupunkien järjestyssäännöt vaihtelevat mehiläistarhaukseen suhtautumisessa, mutta esimerkiksi Helsingin kaupungin suhtautuminen on ollut myönteistä, ja mehiläisten hoitoa on ollut mm. Kaivopuistossa Yhdysvaltojen suurlähetystön pihalla, Savoy-ravintolan katolla ja

siirtolapuutarhoissa. Mehiläisistä ei ole tiedettävästi aiheutunut ongelmia tai vaaratilanteita. (Suomen Mehiläishoitajain Liitto r.y. 2012, viitattu 20.4.2014.)

Mehiläisten hoito on ollut yleensä yksityisten harrastajien tai yrittäjien toimintaa. Akaan kaupunki on hyvä esimerkki siitä, miten kaupunki voi tukea ja olla osallisena mehiläisten hoidossa. Akaan kaupungin tavoitteena on koko taajama-alueen kattavat keruu- ja pölytysalueet. Kaupungin edustajat etsivät sopivia paikkoja, joihin mehiläistarhan voi perustaa, ja hankkivat siihen luvat. Mehiläishoitajat perustavat tarhat ja hoitavat niitä. (mehiläistarhaajat.fi, viitattu 20.4.2014.) Akaan mehiläistarhauksessa hunaja on vain yksi tavoite. Mehiläisten odotetaan parantavan hedelmäpuiden ja marjojen satoa, niin määrällisesti kuin laadullisestikin (Kuvio 8). Mehiläistarhauksen toivotaan lisäävän luonnon monimuotoisuutta. Akaa käyttää mehiläisiä myös markkinoinnissaan. (Maaseudun tulevaisuus 2012, viitattu 17.4.2014.)

KUVIO 8. Mehiläiset pölyttävät monia kasveja ja parantavat satoa.

Viime vuosina kanojen pito kaupunkiympäristössä on lisääntynyt (Helsingin Sanomat 2011, viitattu 22.4.2014; Yle 2012, viitattu 22.4.2014). Julkisilla alueilla kanoja pidetään ainakin Sorsapuistossa, joka on yli neljän hehtaarin laajuinen suosittu puisto Tampereen keskustan tuntumassa. Puistossa on paljon aktiviteetteja eri-ikäisille mm. pelialueita, kuntoilulaitteita, laituri ja kesäkioski. Sorsapuistossa on jo 70 vuoden ajan pidetty useita erilaisia lintuja, pääasiassa kanalintuja. Linnut asuvat puistossa häkeissä toukokuusta syksyyn. (Tampereen kaupunki 2014, viitattu 22.4.2014.)

4.2.2 Oppimisympäristö

Viheralueet ovat ympäristöjä, joissa voi oppia monia tärkeitä taitoja. Viheralueita voisi käyttää nykyistä enemmän myös koulujen opetuksen ympäristönä. Esimerkiksi ympäristöopin ja biologian opetuksessa viheralueiden hyödyntäminen on luontevaa. Pienelläkin viheralueella päästään tutustumaan ympäristöön. Luontoympäristössä voidaan havainnoida monenlaisia kasveja, eläimiä ja hyönteisiä. Niitä voidaan tarkkailla ja opetella tunnistamaan. Samalla tutustutaan ihmisen ja luonnon vuorovaikutukseen ja vuodenaikojen vaihteluihin. (Houtsonen 2003, 14.)

Matemaattisia taitoja ympäristössä voidaan kehittää vaikkapa erimuotoisten ja väristen kappaleiden avulla. Kasvien ja kalustuksen sijoittelulla voidaan edistää lukujen kokoamista ja hajottamista. Loogista päättelykykyä edistävät monenlaiset pelit, joita voi pelata myös ulkona esim. piha-shakki ja domino. Laatoituksen avulla on helppo antaa mahdollisuus erilaisten ruudukkopeilien pelaamiseen. (Pahkin 2003, 31-32.)

Viheralueen elementtejä voidaan käyttää moniaistisessa taidekasvatuksessa. Taidekasvatusta edistävät visuaaliset elementit, jotka voivat olla samanaikaisesti myös käytännöllisiä tai liikunnallisia, erilaisten materiaalien käyttö sekä muovailu- ja rakennusmahdollisuudet, kuten hiekka kesällä ja lumi talvella. Draamakasvatusta tukee esimerkiksi amfiteatteri tai vastaava esiintymispaikka. (Grönholm 2003, 25.)

Sen lisäksi, että viheraluetta voidaan hyödyntää perinteisten kouluaineiden ja opetuksen tukena, viheralueilla on tärkeä rooli ihmisen ja luonnon suhteen ymmärtämisessä. Viheralueet ovat kaupunkialueilla niitä paikkoja, joissa luonto ja ihminen kohtaavat jokapäiväisessä arjessa. Viheralueet tarjoavat mahdollisuuden luontosuhteen luomiseen ja ympäristökasvatukseen todellisessa ympäristössä. (Forsyth & Musacchio 2005, 60.)

4.2.3 Käyttöajan pidentäminen

Ympärivuotinen käyttö viheralueilla on tarkoittanut perinteisesti luistelukentän jäädyttämistä ja hiihtoladun ajamista lumiseen aikaan. Kalusteet ja leikkivälineet seisovat suuren osan vuodesta käyttämättä. (Karvinen & Norra 2002, 40.)

Kalusteet ja alueet voivat toimia eri käytössä eri aikoina ja tilanteissa. Käyttötarkoituksen muuttamisen lisäksi voidaan miettiä keinoja, joilla mahdollistetaan kohteen käyttäminen pidemmän aikaa vuoden tai vuorokauden aikana. Esimerkiksi kattamisella voidaan lisätä jonkin kohteen käyttöaikaa vuodessa. Valaistuksen tulee olla riittävää sekä havainnoimisen että turvallisuuden kannalta, jotta kohteita voidaan käyttää myös ilta-aikaan ja talvisin. (Karvinen & Norra 2002, 40.)

Talvella lumi on hyvä materiaali, jota voisi hyödyntää enemmänkin. Lumesta voisi esimerkiksi rakentaa seikkailuradan, jossa hyödynnetään myös olemassa olevia kalusteita. Lunta voi käyttää erilaisiin rakennelmiin ja siitä voi tehdä kokemuksellisia veistoksia. (Karvinen & Norra 2002, 40.)

Tilojen huolellisella suunnittelulla voidaan edesauttaa useiden erilaisten ryhmien toimimista samaa aluetta hyödyntäen sekä useiden aktiviteettien mahdollisuutta. Tällaista tilan jakamista voi edesauttaa jos erityyppiset toiminnot ajoittuvat eri ajankohtiin vuorokauden, viikon, vuodenajan ja vuoden aikana. Sama tila voi näin olla eri aikoina eri ryhmien käytettävissä ja toimia useiden erilaisten aktiviteettien ja tapahtumien toimintapaikkana. (Forsyth & Musacchio 2005, 73-74.)

5 CUMBERLAND PARK

Cumberland Park sijaitsee USA:ssa, Tennesseen Nashvillessa. Cumberland Park on uusi monipuolinen puisto Nashvillen keskustan tuntumassa, Cumberland –joen rannalla. Puisto avattiin vuonna 2012, ja se on ollut hyvin suosittu. Cumberland Parkin kehittäminen lähti käyntiin vuonna 2010 Cumberland –joen rannan uudelleen elvyttämiseen tähtäävän suunnitelman osana (New Riverfront Revitalization Plan). Puiston alue oli aikaisemmin teollisuuskäytössä. Joen varren virkistysmahdollisuuksia ja saavutettavuutta haluttiin parantaa, sekä luoda uusia esiintymispaikkoja. Cumberland Park ja sen laitamilla sijaitseva Bridge Building nähtiin hyvänä mahdollisuutena.

Nykyään paikalla on kaunis puisto, joka tarjoaa tilaa leikille, luonnolle ja tapahtumille. Suunnittelussa on huomioitu erityisesti lapset ja samalla on haluttu luoda kestävän kehityksen mukaista ympäristöä. Bridge Building on puiston laitamilla oleva rakennus, jossa on mm. yritystiloja, tapahtumatilajoja, puistotoimisto sekä ravintoloita. Puiston historia on haluttu jättää näkyviin säilyttämällä paikalla olleita teollisuustoiminnan rakenteita. Hulevesien käsittely ja tulvatorjunta ovat olleet kestävän kehityksen osatekijöinä merkittävässä asemassa puiston suunnittelussa. Kestävän kehityksen osana on haluttu valaistuksen osana välttää uuden valosaastelähteen syntyä ja häikäisyä. Lisäksi puiston rakentamisessa on hyödynnetty lähialueen materiaaleja.

Puistossa ei ole lainkaan perinteistä rajattua leikkipaikkaa, vaan leikkivälineitä ja mahdollisuuksia on ympäri puistoa. Koko puisto toimii leikkialueena. Materiaaleja ja elementtejä on paljon; vesi, valo, kivi, kumpuileva nurmi, kasvillisuus ja maastonmuodot. Puiston reunoilla on runsaasti kasvilisuutta, jonka lomassa kulkee kapeahkoja ”seikkailupolkuja”.

Puistossa järjestetään paljon tapahtumia, josta monet ovat vuosittaisia. Esimerkiksi syksyisin pidetään ’Jazz on the Cumberland’ – konsertteja viikoittain. Bridge Building – rakennuksessa on pidetty puiston valmistumisen jälkeen monia suuria tilaisuuksia, kuten häitä ja yritystilaisuuksia.

Tässä puistossa nousevat esiin useatkin monikäyttöisen viheralueen osa-alueet. Puisto on monipuolinen virkistys- ja leikkialue ja siellä on tilaa sosiaalisille tapahtumille. Monipuolinen ja runsas kasvillisuus antaa suojapaikkoja eläimille sekä tarjoaa luontokokemuksia käyttäjille. Ympäristöön ja kestävyys on kiinnitetty huomiota erityisesti tulvasuojelun ja hulevesien käsittelyn kannalta. Puisto on esteettinen, sen kulkureitit esteettömiä ja alueen saavutettavuutta on mietitty. Alueen yritykset hyötyvät puiston olemassaolosta. Puistossa on mietitty myös jonkin verran opetuksellista näkökulmaa, esimerkkinä hiekkaan haudatut fossiilit. Lisäksi Bridge Building tarjoaa puiston käyttäjille palveluita. (Landezine, viitattu 28.4.2014.)

6 KYSELY VIHERALUEIDEN MONIKÄYTTÖISYYDESTÄ

6.1 Tausta ja menetelmät

Opinnäytetyön osana tehtiin kysely viheralueiden monikäyttöisyydestä Suomessa. Kyselyn avulla haluttiin selvittää, miten monikäyttöisyys esiintyy nykyään kuntien viheralueiden suunnittelussa ja miten siihen suhtaudutaan.

Kysely lähetettiin 17 Suomen kuntaan. Kunnat pyrittiin valitsemaan niin, että saataisiin kattava kuva tilanteesta koko Suomen alueella. Kyselyn vastaanottajiksi valittiin kunnissa työskenteleviä henkilöitä, joiden oletettiin tietävän kuntansa viheralueiden tilanteen parhaiten. Henkilöt olivat pääasiassa kaupunginpuutarhureita ja maisema-arkkitehteja. Kysely toteutettiin keväällä 2014 webropol -kyselynä ja vastausaikaa annettiin kolme viikkoa.

Kyselyssä kysyttiin onko monikäyttöisyyttä kirjattu kunnan tavoitteisiin viheralueiden osalta ja onko monikäyttöisyys ollut tietoisena tavoitteena kohteiden suunnittelussa sekä onko tällaisia kohteita toteutettu tai olemassa olevia kohteita muokattu monikäyttöisemmiksi. Kyselyssä haluttiin tietää olivatko kohteet onnistuneet ja mitä eri osa-alueita otetaan huomioon toteutetuissa kohteissa. Kyselyssä kysyttiin myös onko kunnilla paineita monikäyttöisten viheralueiden rakentamiseen ja mistä syistä sekä mitä käytännön ratkaisuja viheralueilla on kunnissa tehty monikäyttöisyyden toteuttamiseksi. Lisäksi kysyttiin mielipiteitä mm. monikäyttöisen viheralueen tarpeesta, kannattavuudesta ja toteuttamisen vaikeudesta. Osa kysymyksistä oli avoimia, osa vaihtoehto- tai monivaihtoehtoisia. (Liite 1.)

Kyselyn saatekirje lähetettiin sähköpostilla. Saatekirjeessä kerrottiin lyhyesti mitä monikäyttöisyydellä tässä tapauksessa tarkoitetaan ja miksi kysely tehdään. Kirjeen mukana annettiin linkki, josta kyselyyn pääsee. (Liite 2.)

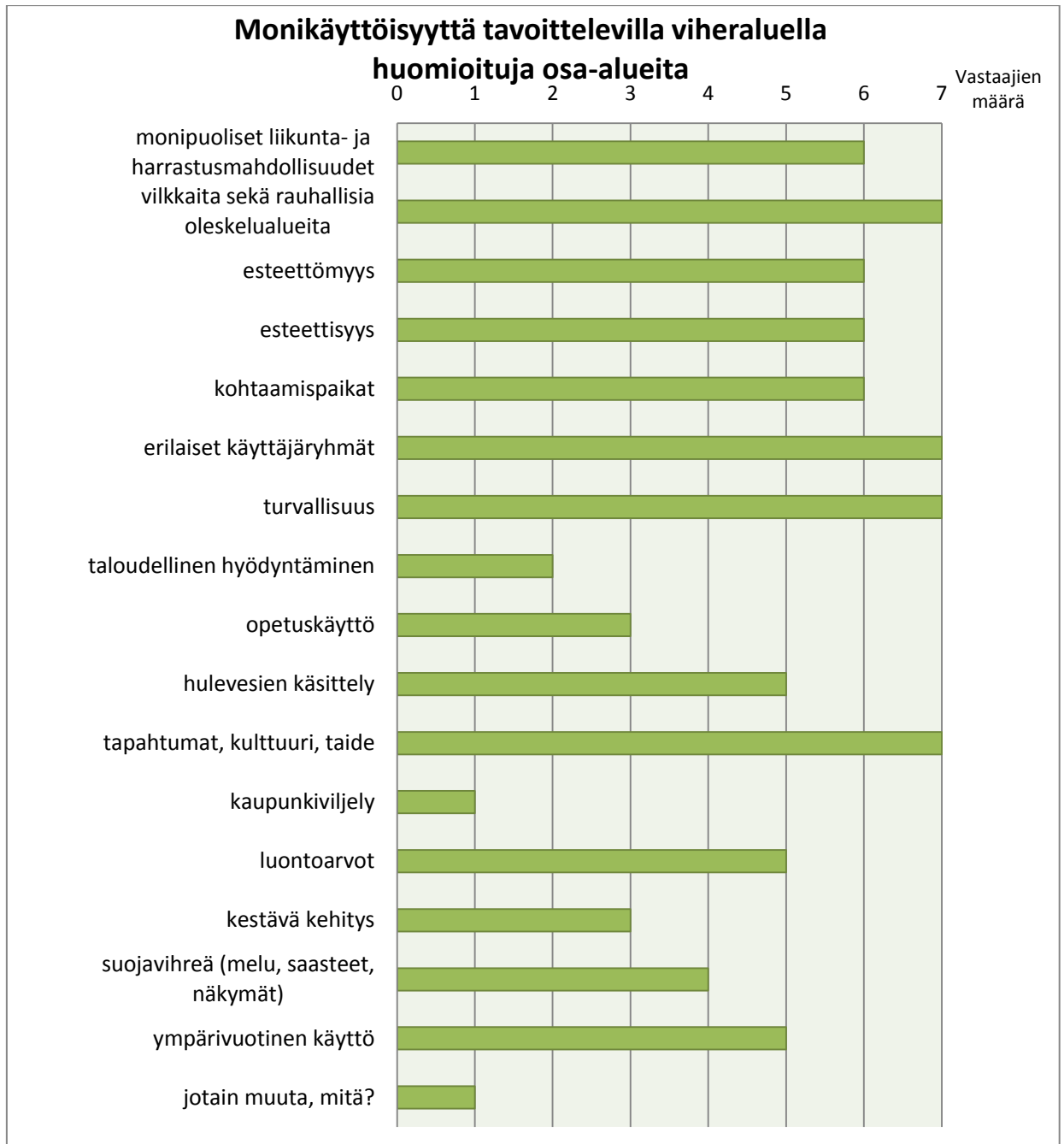
6.2 Tulokset

Kyselyyn saatiin seitsemän vastausta, jolloin kyselyn vastausprosentti on 41%. Vastaukset saatiin Jyväskylästä, Oulusta, Espoosta, Kotkasta, Kuopiosta, Rovaniemeltä ja Varkaudesta. Tavoite kuntien saavuttamisesta koko Suomen alueelta onnistui siis melko hyvin.

Vastausten mukaan suurimmassa osassa kunnista monikäyttöisyyttä ei ole kirjattu tavoitteeksi kunnan viheralueille. Kuitenkin vastausten mukaan monikäyttöisyys on ollut tavoitteena ainakin jonkin kohteen suunnittelussa kaikissa kunnissa.

Jokaisessa kunnassa oli myös toteutettu monikäyttöisyyttä tavoittelevia kohteita, ja olemassa olevia viheralueita oli muokattu monikäyttöisemmiksi kuudessa kunnassa. Monikäyttöisyyttä tavoitteleviksi kohteiksi oli mainittu mm. toimintapuistot, urheilupuistot, leikkipuistot, ulkoilureitit, meripuisto, jokipuisto, kisapuisto, puupuisto ja lähiliikuntapaikat. Yksi kunta mainitsi viheralueet, joihin on rakennettu hulevesien käsittelyä monikäyttöisyyttä tavoitteleviksi kohteiksi. Kaikissa kunnissa toteutuneet kohteet on koettu onnistuneiksi.

Toteutetuilla monikäyttöisyyttä tavoittelevilla viheralueilla huomioidaan useita osa-alueita (Kuvio 9). Turvallisuus, erilaiset käyttäjäryhmät, monipuoliset oleskelualueet sekä tapahtumat, kulttuuri ja taide on jokaisessa kunnassa otettu huomioon. Vähemmälle huomiolle taas jäävät opetuskäyttö, kestävä kehitys, taloudellinen hyödyntäminen ja kaupunkiviljely. Kyselyssä listattujen osa-alueiden lisäksi yksi kunta mainitsi muiksi osa-alueiksi tieteellisen tutkimuksen kasvilajien kestävyden kannalta sekä koirapalvelut.

KUVIO 9. Viheralueilla huomioituja osa-alueita.

Kaikki kunnat vastasivat myöntävästi kysyttäessä, onko monikäyttöisten viheralueiden rakentamiselle paineita. Tilanpuute tai taloudellinen tilanne eivät näytä olevan yleensä merkittäviä tekijöitä. Sosiaaliset kontaktit vaikuttavat hieman enemmän. Käyttäjäryhmien palveleminen ja erilaiset toiveet sekä viherverkoston monimuotoistaminen mainittiin syiksi monikäyttöisen viheralueen rakentamiselle. Monikäyttöisyyttä haluttiin myös itsessään monikäyttöisyyden vuoksi.

Kyselyssä kysyttiin mitä käytännön ratkaisuja kunnat ovat tehneet viheralueilla monikäyttöisyyden toteuttamiseksi. Kysymys osoittautui hankalaksi, sillä vastauksia saatiin vähän varsinaiseen ky-

symykseen. Kysymykseen vastattiin neljästä kunnasta, joista yksi ei vastaa kysyttyyn kysymykseen vaan vain huomauttaa sen olevan ”aika laaja”. Yksi vastaaja mainitsee yhteistyön puisto- ja liikuntasuunnittelun kanssa ja asukkaiden osallistaminen. Toisessa kunnassa nähtiin myös hyvä vuorovaikutteisuus tärkeänä. Käyttäjiä haluttiin kuulla ja suunnittelutyöryhmissä pidettiin mukana ”mahdollisimman paljon eri alan asiantuntijoita”. Neljäs vastaaja kertoi käytännön ratkaisuuksina olleen eri ikäryhmille suunnattu välineistö, hulevesipuistojen hyödyntäminen retkeilypaikkoina, hulevesipuistojen opastetaulut, perhoskasvipuistot, kukkivat niityt, maisemapellot, lahopuun jättäminen, talvitapahtumat, jäätelökioskiyrittäjät puistoissa, talviliukumäet, esteettömyyttä lisäävät varusteet ja suunnitelmaratkaisut, erilaiset meluntorjuntaratkaisut sekä riittävä valaistus.

Käytännön ratkaisuja tiedustelemaan kysymyksen vastaukseen oli yhdessä kunnassa kirjoitettu laajemmastikin viheralueiden monikäyttöisyydestä. Vastaajan mukaan julkiset viheralueet ovat lähtökohtaisesti monikäyttöisiä, sillä ne ovat eri ikä- ja ihmisryhmien käytössä, niillä on merkitystä kunnallistekniikan osana ja ”perinteisestikin eri käyttötarkoituksia ja esteettistä merkitystä: oleskelu, leikki, liikunta, puutarhataide ja kuvataiteen sijoituspaikka jne.” Erilaiset puistokuntoiluvälineet, ikäihmisten liikuntapaikat, esteettömyys ja nuorison paikat, kuten skeitti ja parkour, ovat nosta- neet suosiotaan viime vuosina. Aikaisemmin toimintapaikat ovat liittyneet enemmän leikki- ja pelikäyttöön. Vastaaja huomauttaa, etteivät kaikki käyttötarkoitukset sovi lähekkäin. Esimerkiksi vastaaja mainitsee hulevesien käsittelyn ja leikin sekä leikki- ja liikunta-alueiden yhdistämisen. Lisäksi vastaajan mukaan nykyään esimerkiksi ekosysteemiajattelun kautta viheralueiden moni- naisia arvoja, käyttötapoja ja hyötyjä tiedostetaan paremmin.

Kyselyssä haluttiin selvittää myös kuntien suhtautumista ja mielipiteitä monikäyttöisyyden suh- teen. Vastausten mukaan kunnat ovat hyvinkin samoilla linjoilla toistensa kanssa.

Vastaajien mielipiteen mukaan monikäyttöisyydellä voidaan tehostaa viheralueen hyödyntämistä, monikäyttöisyyden lisääminen viheralueilla on tärkeää, ja monikäyttöisiä viheralueita kannattaa rakentaa. 86% oli samaa mieltä näiden väitteiden kanssa ja loput 14% osittain samaa mieltä. Kaikki vastanneet olivat samaa mieltä siitä, että monikäyttöisiä viheralueita tarvitaan. ’Monikäyt- töisyydellä voidaan lisätä viheralueiden vetovoimaa’ –väitteeseen olivat kaikki vastaajat joko täy- sin samaa mieltä tai osittain samaa mieltä.

Monikäyttöisen viheralueen toteuttamista ei pidetty vaikeana. Väitettäessä, että monikäyttöisen viheralueen toteuttaminen on vaikeaa, 43 % vastaajista oli täysin eri mieltä ja loput osittain eri mieltä tai ei samaa eikä eri mieltä. Vastaajat eivät myöskään pitäneet monikäyttöisyyttä uutena asiana. Vain 14 % oli osittain samaa mieltä ja 86 % joko osittain eri mieltä tai täysin eri mieltä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kirjallisuuslähteiden perusteella näyttää siltä, että monikäyttöisyyden ja monikäyttöisen viheralueen käsitteet ovat suhteellisen vähän käytettyjä julkisessa keskustelussa. Näiden lähteiden sekä kyselyn vastausten perusteella vaikuttaa siltä, että jokainen ymmärtää sen hieman omalla tavallaan. Aihetta koskeva käsitteistö vaatisi selkeyttämistä.

Monikäyttöisyyttä arvostetaan ja sitä pidetään kannattavana, mutta toisaalta viheralueen monikäyttöisyys saatetaan ymmärtää itsestään selvytenä. Kyselyssä yhdessä vastauksessa tuotiin suoraan ilmi ajatus, että viheralueet ovat lähtökohtaisesti monikäyttöisiä. Viheralueen monimerkityksellinen luonne ja tietoisesti tavoiteltava monikäyttöisyys tulisi erottaa toisistaan.

Kyselyn tulosten perusteella näyttäisi siltä, että monikäyttöisyys on tuttua kuntien viheralueiden hallinnassa ympäri Suomen. Kuitenkin monikäyttöisyys ymmärretään hieman eri merkityksissä. Monikäyttöisyyttä pidetään tärkeänä ja kannattavana sekä viheralueen käyttöä tehostavana asiana. Monikäyttöisyyteen suhtaudutaan positiivisesti ja sitä pidetään itsessään tavoittelemisen arvoisena. Tästä huolimatta ei monikäyttöisyyttä ole useinkaan kirjattu tavoitteisiin kuntien viheralueille. Kyselyn tuloksista näkee, että toiset viheralueiden osa-alueista ovat hyvin huomioituja kun taas toiset vain harvoin. Kyselyn tuloksista jää epäselväksi, mitä huomioituja osa-alueita on yksittäisissä kohteissa. Kyselyn vastausten palautusmäärä prosentuaalisesti on hyvä, mutta kyselyn kohderyhmä oli pieni. Näin ollen kyselyä ei voine pitää kovin kattavana, vaan lähinnä suuntaa-antavana.

Viheralueiden moninaisten käyttötarkoitusten ja merkitysten analysointi ja ymmärtäminen on tärkeää, ja ensimmäinen askel monikäyttöisten viheralueiden suunnitteluun. Monikäyttöisen viheralueen osa-alueista osa on sellaisia, jotka tulisi ottaa huomioon virkistyskäyttöön tarkoitettulla alueella aina, kuten turvallisuus ja esteettömyys. Lisäksi on tavoitteita ja toimintoja, jotka valitaan paikan luonteen ja sen käyttäjien vaatimusten mukaan, esim. kaupunkimaatalous ja luontoympäristö puistossa. Kaikkea ei tarvitse olla joka paikassa, eikä se ole tilan rajallisuuden vuoksi yleensä mahdollistakaan. Myös haastattelussa tuli esille, että suunnittelussa ei tavoitella kaikkien osa-alueiden mahdollisimman laajaa toteuttamista, vaan mietitään mille todellisuudessa on tarvetta ja mitkä toiminnot toimivat yhdessä (Stillger, haastattelu 19.3.2014). Viheralueen suunnittelussa voidaan pyrkiä siihen, että mahdollisimman paljon siitä, mitä paikalta toivotaan ja vaaditaan, pystyttäisiin toteuttamaan laadukkaasti.

Selkeiden, yksikäsitteisten ja yksityiskohtaisten suunnittelukäytäntöjen laatiminen monikäyttöisen viheralueen suunnittelusta ei liene mahdollista, sillä viheralueet suunnitellaan aina paikka- ja aluekohtaisesti. Kuitenkin pitäisin mahdollisena ja tulevaisuutta mietittäessä tarpeellisenakin, että viheralueiden suunnitteluun kehitettäisiin jonkinlaisia yleisiä suuntaviivoja ja ohjeita, joiden avulla voitaisiin lisätä monikäyttöisyyttä. Käytännön ratkaisuja tulisi kartoittaa ja kehittää yhteistyötä eri alojen asiantuntijoiden kanssa.

Useissa lähteissä ja kyselyssäkin on tullut ilmi tarve monitieteelliselle yhteistyölle monikäyttöisen viheralueen suunnittelussa. Useiden alojen asiantuntijoiden osallistumisella suunnitteluun varmistetaan osa-alueiden toimivuutta. Asiantuntijoiden osallistumisen lisäksi on tärkeää, että myös alueen nykyiset ja tulevat käyttäjät saavat mahdollisuuden osallistua suunnitteluun ja vaikuttaa omaan ympäristöönsä.

Suunnittelua voivat rajata tiukat käsitykset viheralueen käyttömuodosta ja totuttujen käytäntöjen ja standardien seuraaminen sekä useiden eri alojen ja organisaatioiden eriytyneisyys toisistaan, vaikka niistä on myös omat hyötynsä. Kyselyyn vastanneen yhden kunnan mukaan esimerkiksi leikki ja hulevesien käsittely eivät sovi lähekkäin ja turvastandardien vuoksi liikunta- ja leikkialueiden yhdistäminen on vaikeaa.

Monikäyttöinen viheralue perustuu mahdollisuuksiin. Sitä tukevat elementit, jotka antavat mahdollisuuksia monenlaiseen toimintaan. Ympäristön olisi hyvä olla myös muuntuva ja muokattavissa esimerkiksi erikokoisten ryhmien toimintaa vastaavaksi. Muuntuvuus on myös ajattelua nykyhetkeä pidemmälle ja varautumista uusiin haasteisiin.

Kehittämisehdotukset Kaukovainiolle

Opinnäytetyön tilaaja on Kaketsu-hanke, jossa pyritään kehittämään Kaukovainion viheralueita. Kaukovainiolla monikäyttöisyyttä voitaisiin lisätä varmastikin monen osa-alueen kautta.

Kaukovainiolla asuu paljon maahanmuuttajia, opiskelijoita ja iäkkäitä. Näiden käyttäjäryhmien huomioiminen ja osallistaminen on siis tärkeää. Kaukovainion ikärakennetta halutaan muuttaa, ja saada sinne lisää lapsiperheitä. Laadukkaat viheralueet houkuttelevat asukkaita sekä yrittäjiä. Näin viheralueisiin panostaminen voisi auttaa asukkaiden määrän lisäämisessä ja tuottaa taloudellistakin hyötyä.

Yhteisöllisyyden lisäämiseksi pitäisi kiinnittää huomiota kohtaamispaikkojen olemassaoloon. Suunnittelussa voidaan miettiä spontaanien kohtaamisten mahdollisuutta sekä yhdessäolon paikkoja.

Kaukovainio on metsälähiö. Metsäympäristöä on paljon ja suuri osa siitä on rakentamatonta, vaikkakaan ei luonnontilaista (Kuvio 10). Luontoympäristöä Kaukovainiolta siis löytyy, joten luontoalueiden lisääminen ei liene tarpeellista. Toisaalta monipuolisuutta voitaisiin lisätä ja tuoda esimerkiksi hulevesien käsittelyn kautta vesi osaksi näkyvää ympäristöä. Monipuoliset luontoelementit voisivat lisätä viihtyisyyttä ja tuoda uusia mahdollisuuksia käyttäjille sekä myös eläimille. Luontoalueiden lisäksi rakennetumpi viheralue tai puutarhamaisuus miellyttää monia käyttäjiä.

Kaupunkimaatalous olisi kiinnostava lisä Kaukovainion viheralueille. Kaupunkimaataloudella saataisiin monimuotoisuutta ympäristöön sekä toimintaa ja elämää alueelle. Kaupunkiviljely voisi antaa monelle merkitykselliseksi koettua tekemistä sekä mahdollisuuksia kohdata muita ihmisiä.

Opetuskäyttöä voisi miettiä, sillä Kaukovainion keskuksessa sijaitsevasta koulusta olisi hyvät yhteydet ympärillä oleville viheralueille. Myös käyttöajan pidentäminen ja taloudellinen hyöty ovat näkökulmia, joita Kaukovainiolla voisi tarkastella.

KUVIO 10. Kaukovainiolla on paljon metsäisiä viheralueita.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen on ollut haastavaa, mutta samalla innostavaa. Viheralueen monien osa-alueiden tutkiminen ja lähteiden löytäminen on ollut toisaalta työlästä ja aikaa vievää, ja oleellisen tiedon rajaaminen haasteellista. Toisaalta olen saanut lukea paljon mielenkiintoista alaan liittyvää aineistoa ja oppinut paljon myös sellaista, joka ei opinnäytetyöhön asti ole päätynyt. Osa-alueiden aineiston tarkempi rajaaminen heti alkuun olisi tehostanut ajankäyttöä.

Opinnäytetyötä tehdessäni olen oppinut huomaamaan entistä selvemmin, kuinka suuri ja monitahoinen merkitys viheralueilla on. Monien viheralueen osa-alueiden huomioiminen ja toteuttaminen laadukkaasti vaatii useiden ihmisten panosta ja monen alan asiantuntijoita. Käsitykseni viheralueiden suunnittelusta on entisestään hieman laajentunut.

Käsitteistön vakiintumattomuus vaikeutti tiedonhakua aiheesta. Viheralueen monikäyttö ja moninaiskäyttö – termien käyttö tiedonhaussa johti useimmiten metsätalouden lähteisiin. Kaupunkiviheralueiden osalta monikäyttöisyydestä oli hankalaa löytää hyviä lähteitä, erityisesti suomenkielisiä lähteitä oli vähän, ja ulkomaisiakin joutui etsiskelemään. Löydetyissä lähteissä huomioidaan viheralueiden monikäyttöisyys lähinnä viheralueiden analysoinnin ja osa-alueiden määrittelyn ja luokittelun kannalta. Yksittäisistä osa-alueista tietoa löytyi yleensä melko helposti.

Opinnäytetyön osana tehty kysely onnistui hyvin, ja sen avulla saatiin vastauksia kysymyksiin. Parantamisen varaakin kyselyn teossa olisi ollut. Kysymyksiä olisi voinut vielä muotoilla paremmiksi, erityisesti monikäyttöisyyden toteuttamisen käytännön ratkaisujen osalta. Lisäksi saatekirjeessä olisi pitänyt ilmeisesti ilmaista selkeämmin, mitä monikäyttöisyydellä tässä yhteydessä tarkoitetaan ja mitä kyselyn avulla halutaan tietää. Kyselyn tekoa olisi saattanut helpottaa, jos ennen sitä olisi teoriaan syventynyt huolellisemmin.

Tässä opinnäytetyössä monikäyttöisyyttä on käsitelty melko laajasti yksittäisten viheralueiden tasolla. Monikäyttöisyyttä voi tarkastella myös pienien tekijöiden summana. Jo yksittäisten kalusteiden ja varusteiden toimiminen useassa tarkoituksessa lisää käyttö- ja toimintamahdollisuuksia. Toisaalta monikäyttöisyyttä voidaan tarkastella suuressa mittakaavassa, viheraluejärjestelmien tasolla. Viheraluejärjestelmän monikäyttöisyys tai monimuotoisuus saattaa tarkoittaa kuitenkin toisistaan eriytyneiden toimintojen ja tarkoitusten ripottelua eri paikkoihin viheraluejärjestelmän alueella, jolloin monikäyttöisen viheralueen ajatuksena oleva toimintojen lomittaminen ja yhdistäminen samoille alueille ei toteudu.

LÄHTEET

- Aira, T., Kannas, L., Tynjälä, J., Villberg, J. & Kokko, S. 2013. Liikunta-aktiivisuuden väheneminen murrosiässä. Teoksessa Miksi murrosikäinen luopuu liikunnasta? Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013: 3, viitattu 15.5.2014, <http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/252/murrosika.pdf> .
- Aura, S., Horelli, L. & Korpela, K. 1997. Ympäristöpsykologian perusteet. Porvoo: WSOY.
- Barber, A.2001. Green Future. A Study of the management of multifunctional urban green spaces in England. Viitattu 21.3.2014, <http://www.green-space.org.uk/downloads/Publications/Green%20Future%20web%20version.pdf>.
- Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. 2002. Osalliset ja osajat: kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus.
- De Roo, M., Roozen, N. & Long, M. 2012. Green City-ohjeisto. Terveellinen asuttava kaupunki. Suom. Nina Holmlund. Helsinki: Viheralueiden rakentajat ry.
- Delshammar, T. 2011. Urban odling i Malmö. Movium. Viitattu 20.4.2014, http://www.movium.slu.se/system/files/news/7928/files/lagupplost_urban_odling_fj.pdf .
- Dodo ry 2014. Julkiset tilat hyötykäyttöön: viljellään puistoissa ja joutomailla! Viitattu 18.4.2014, <http://kaupunkiviljely.fi/missa/hylatyt-alueet-katot-rakennusalueet-ratapihat/>.
- Dodo ry 2014. Mikä kaupunkiviljely? Viitattu 17.4.2014, <http://kaupunkiviljely.fi/miksi/mika-kaupunkiviljely/> .
- Eskola, R. Tahvonen, O. 2010. Hulevedet rakennetussa viherympäristössä. Tampere: Tammerprint Oy.
- Forsyth, A. & Musacchio, L. 2005. Designing small parks: a manual for addressing social and ecological concerns. Hoboken (N.J.): John Wiley & Sons, Inc.
- Gehl, J. 2010. Cities for people. Washington(DC): Island Press.
- Grönholm, I.2003. Koulun piha taidekasvatuksen tukena. Teoksessa P. Sassi (toim.) Koulupihan mahdollisuudet –opas. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 25-26.
- Holm, K., Katila, P. & Tikkanen, T. 1987. Kaupunkien viheralueet 852. Helsinki: Kyriiri Oy.
- Houtsonen, L. 2003. Koulupihan ja sen lähiympäristön hyödyntäminen biologian ja maantiedon opetuksessa. Teoksessa P. Sassi (toim.) Koulupihan mahdollisuudet –opas. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 14-16.
- Häyrynen, M. 2001. Helsingin kaupunkipuistot. Teoksessa M. Häyrynen (päätoim.) Hortus fennicus. Forssa: Forssan Kirjapaino, 176-189.

Häyrynen, M. 2001. Suomalainen puutarha. Teoksessa M. Häyrynen (päätoim.) Hortus fennicus. Forssa: Forssan Kirjapaino, 10-28.

Jormola, J. & Kotola, J. 2003. Kaupunkihydrologia. Teoksessa J. Jormola, H. Harjula & A. Sarvlinna (toim.) Luonnonmukainen vesirakentaminen: Uusia näkökulmia vesistösuunnitteluun. Vaa-
sa: Dark Oy, 140-148.

Junttila, U-K. 1995. Kaupunkiympäristön suunnittelu. Tampere: Tammerpaino Oy.

Karvinen, J. & Norra, J. 2002. Lasten liikuntapaikkojen suunnittelu: opas suunnittelun ammattilaisille, liikuntapaikkojen rakentajille, viherrakentajille ja kaikille lasten kanssa toimiville. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Kyttä, M. & Horelli, L. 2002. Lasten kehitystä tukeva ympäristö. Teoksessa J. Karvinen & J. Norra (toim.) Lasten liikuntapaikkojen suunnittelu: opas suunnittelun ammattilaisille, liikuntapaikkojen rakentajille, viherrakentajille ja kaikille lasten kanssa toimiville. Helsinki: Rakennustieto Oy, 14-18.

Landezine 2013. Cumberland Park by Hargreaves Associate. Viitattu 28.4.2014,
<http://www.landezine.com/index.php/2013/04/cumberland-park-by-hargreaves-associate/>.

Lapintie, K. 2001. Viheralueet tämän päivän kaupunkisuunnittelussa. Teoksessa U. Gabrielsson (toim.) Vihreä kaupunki? Tutkas ,17-19.

Leikkilä, J. & Faehnle, M. 2011. Johdanto: maahanmuuttajat kaupunkien suunnittelussa. Teoksessa Leikkilä, M. Faehnle & J. Lyytimäki (toim.) Maahanmuuttajat kaupunkiluontoa koskevassa suunnittelussa: kohti interkulttuurista kaupunkia. Helsinki: Suomen ympäristökeskuksen raportteja 12/2011, 7-15.

Leikkilä, J. 2011. Maahanmuuttajien kokemuksia kaupunkiluonnosta. Teoksessa J. Leikkilä, M. Faehnle & J. Lyytimäki (toim.) Maahanmuuttajat kaupunkiluontoa koskevassa suunnittelussa: kohti interkulttuurista kaupunkia. Helsinki: Suomen ympäristökeskuksen raportteja 12/2011, 20-36.

Leppänen, A-M. 2009. Sipuli, selleri ja suolaheinä. Kaupunkiviljely Turun kaupungissa ja uus-suomalaisten näkemykset palstaviljelystä. Viitattu 20.4. 2014,
<http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports55.pdf>

Lindfors, P. 2007. Tutkimuksia, kokemuksia ja ajatuksia yhteisöllisyyden terveysvaikutuksista. Psykoterapia. Viitattu 23.4.2014, <http://www.psykoterapia-lehti.fi/tekstit/lindfors107.htm>.

Lähellä kaupungissa 2014. Hyvinvointia kaupunkivihreästä. Viitattu 15.5.2014,
http://lahellakaupungissa.fi/paikat/puisto/hyvinvointia_kaupunkivihreasta/.

Lähellä kaupungissa. 2014. Viheralueiden suunnittelu. Viitattu 16.5.2014,
http://lahellakaupungissa.fi/paikat/puisto/viheralueiden_suunnittelu/.

mehiläistarhaajat.fi 2014. Akaan kaupunkimehiläishoito. Viitattu 20.4.2014,
<http://www.mehiläistarhaajat.fi/akaa.html>.

- Melin, F. 2012. The Art of stimulating participation. Urban 2012 (3)12-13 . Viitattu 15.2.2014, http://issuu.com/magasinurban/docs/urban3engw_links?e=1826083/3173512.
- Müller, C. 2001. Women in the international gardens: how subsistence production leads to new forms of intercultural communication, http://anstiftung-ertomis.de/downloads/Publikationen/Christa_Mueller/int_gardens_women.pdf
- Odlas i Stan 2014. Seved. Viitattu 20.4.2014, <http://www.odlaistan.nu/seved/>.
- Pahkin, L. 2003. Matemaattisia rakenteita koulun pihalla. Teoksessa P. Sassi (toim.) Koulupihan mahdollisuudet – opas. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 31-32.
- Project for Public Spaces 2014. Safety & Security in Public Space. Viitattu 3.2.2014, <http://www.pps.org/reference/safetysecurity/>.
- Rakennustieto 2012. InfraRYL: 50000 Liikunta- ja virkistyspaikkojen rakenteiden tekniset toimitusvaatimukset. Viitattu 20.2.2014, https://www.rakennustieto.fi/infraryl/extra/pdfpopup.html.stx?document=/InfraRYL/2012_1/ra/50000_Liikunta_ja_virkistyspaikkojen_toimivuusvaatimukset.xml&id=RAid1501333_2012_1&mode=exclude&excl=none.
- Ruonakoski, A. 2004. Sujuvampi arki ikääntyville: yhdyskuntien suunnittelu, rakentaminen ja ylläpito väestön ikääntyessä. Helsinki: Multiprint.
- Ruotsi, S. 2012. Luonto virkistää, elvyttää ja edistää terveyttä. A propos. Viitattu 16.4.2014, <http://www.aka.fi/fi/Apropos/Artikkelit/Tieteessa-nyt/Luonto-virkistaa-elvyttaa-ja-edistaa-terveytta/>.
- Sassi, P. 2005. Oleskelua puistoissa: puistoleikit ja –pelit. Teoksessa A-M. Halme (toim.) Puistot ja puutarhat: Suomalainen puutarhaperinne. Helsinki: Suomen kotiseutuliitto, 30-39.
- Schalin, M. 2005. Puutarhat, puistokadut ja istutukset: suomalaisen kaupunkipuiston vaiheita. Teoksessa A-M. Halme (toim.) Puistot ja puutarhat: Suomalainen puutarhaperinne. Helsinki: Suomen kotiseutuliitto, 12-17.
- Stadtland 2005. Bedeutung und Veränderung multifunktionaler Freiräume. Wien. Viitattu 3.4.2014, http://www.oerok.gv.at/fileadmin/Bilder/2.Reiter-Raum_u_Region/3.Themen_und_Forschungsbereiche/6.Freiraeume_-_Landschaft/Workshop_I/Inputpapier-WS1.pdf.
- Stillger, V. 2014. Professori, Fachgebiet Landschaftsplanung & Regionalentwicklung Hochschule Osnabrück. Haastattelu 19.3.2014. Tekijän hallussa.
- Teperi, K. 2001. Puistorakentaminen 90-luvulla. Kustannus–laatuselvitys. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 2001:6/Viherosasto. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Tibbatts, D. 2002. Your Parks: The benefits of parks and green space. Urban Parks Forum. Viitattu 16.5.2014, <http://www.green-space.org.uk/downloads/ArchivedPublications/YourParks.pdf>.

Turvallinen kaupunki 2014a. Taustatietoa: Rikoksen pelko ja turvattomuus. Viitattu 9.2.2014, <http://www.turvallinenkaupunki.fi/turvallisuusteemat/rikoksia-ja-ilkivaltaa-ehkaiseva-elinymparisto/taustatietoa/rikoksen-pelko-ja-turvattomuus>.

Turvallinen kaupunki 2014b. Turvallisuusteemat: Rikoksia ja ilkivaltaa ehkäisevä ympäristö. Viitattu 10.2.2014, <http://www.turvallinenkaupunki.fi/turvallisuusteemat/rikoksia-ja-ilkivaltaa-ehkaiseva-elinymparisto>.

Turvallinen kaupunki 2014c. Suunnittelun suuntaviivoja: Yhteisöllisyys ja osallisuus. Viitattu 23.4.2014, <http://www.turvallinenkaupunki.fi/turvallisuusteemat/sosiaalisesti-turvallinen-elinymparisto/suunnittelun-suuntaviivoja/yhteisollisyys-ja-osallisuus>.

Turvallinen kaupunki 2014d. Yhteisöllisyys ja osallisuus: Kohtaamispaikkoja lähiympäristöön. Viitattu 24.4.2014, <http://www.turvallinenkaupunki.fi/turvallisuusteemat/sosiaalisesti-turvallinen-elinymparisto/suunnittelun-suuntaviivoja/yhteisollisyys-ja-osallisuus/kohtaamispaikkoja-lahiymparistoon>.

Turvallinen kaupunki 2014e. Yhteisöllisyys ja osallisuus: Alueen identiteetti, omaleimaisuus ja tunnistettavuus. Viitattu 25.4.2014, <http://www.turvallinenkaupunki.fi/turvallisuusteemat/sosiaalisesti-turvallinen-elinymparisto/suunnittelun-suuntaviivoja/yhteisollisyys-ja-osallisuus/alueen-identiteetti-omaleimaisuus-ja-tunnistettavuus>.

Tyrväinen, L. & Korpela, K. 2009. Luonnosta terveyttä onnistuneella kaupunkisuunnittelulla. Teoksessa M. Faehnle, P. Bäcklund & M. Laine (toim.) Kaupunkiluontoa kaikille: ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Edita Prima, 57-71.

URGE Project 2001. Interdisciplinary catalogue of criteria (ICC). Viitattu 26.4.2014, http://www.urge-project.ufz.de/html_web/icc.htm.

Kysely viheralueiden monikäyttöisyydestä

Kaupunki/kunta: _____

Onko monikäyttöisyys kirjattu kunnan tavoitteisiin viheralueiden osalta?

☐ Kyllä ☐ Ei

Onko monikäyttöisyys ollut tietoisena tavoitteena jonkin/joidenkin kohteiden suunnittelussa?

☐ Kyllä ☐ Ei

Onko toteutettu kohteita, joissa monikäyttöisyys on ollut tietoisena tavoitteena?

☐ Kyllä ☐ Ei

- mitä kohteita, jos useita mainitse mielestäsi tärkeimmät

Jos kohde/kohteita on toteutettu, onko se mielestänne onnistunut?

☐ Kyllä ☐ Ei

- Miksi kohde on tai ei ole mielestänne onnistunut?

Oletteko peruskorjanneet tai muuten muokanneet olemassa olevia viheralueita monikäyttöisemmiksi?

☐ Kyllä ☐ Ei

Mitä eri toimintoja toteutetuissa kohteissa on? Mitä monikäyttöisen viheralueen osalualueita on otettu huomioon?

- ☐ monipuoliset liikunta- ja harrastusmahdollisuudet
- ☐ vilkkaita sekä rauhallisia oleskelualueita
- ☐ esteettömyys
- ☐ esteettisyys
- ☐ kohtaamispaikat
- ☐ erilaiset käyttäjäryhmät
- ☐ turvallisuus
- ☐ taloudellinen hyödyntäminen (kohteiden vuokraus, metsätalous, ympäröivän asuinalueen vuokratulot tms.)
- ☐ opetuskäyttö
- ☐ hulevesien käsittely
- ☐ tapahtumat, kulttuuri, taide
- ☐ kaupunkiviljely
- ☐ luontoarvot
- ☐ kestävä kehitys
- ☐ suojavihreä (melu, saasteet, näkymät)
- ☐ ympärivuotinen käyttö
- ☐ jotain muuta, mitä?

Onko kunnalla paineita rakentaa monikäyttöisiä viheralueita?

☐ Ei

☐ Kyllä

- mistä syystä?

☐ Tilan puute

☐ Taloudellinen tilanne

☐ Sosiaaliset kontaktit

☐ Jokin muu, mikä?

Mitä käytännön ratkaisuja olette tehneet viheralueilla monikäyttöisyyden toteuttamiseksi?

Vastaa väittämiin, oletteko: samaa mieltä (2) Osittain samaa mieltä (1) Ei samaa eikä erimieltä (0) Osittain erimieltä(-1) vai Täysin erimieltä(-2)

-2 -1 0 1 2

On tärkeää lisätä monikäyttöisyyttä viheralueilla

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Monikäyttöisille viheralueille on tarvetta

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Monikäyttöisten viheralueiden toteuttaminen on vaikeaa

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Monikäyttöisyys viheralueilla on uutta

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Monikäyttöisyydellä voidaan lisätä viheralueiden vetovoimaa

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Monikäyttöisyys tehostaa viheralueen hyödyntämistä

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

On kannattavaa rakentaa monikäyttöisiä viheralueita

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Vapaa sana:

Hei,

teen kyselyä viheralueiden monikäyttöisyydestä. Kysely on osa opinnäytetyötäni "Monikäyttöinen viheralue", jota teen KAKETSU –hankkeelle (KAukovainion KEstävä TulevaiSUus 2013-2015) Oulun ammattikorkeakoulussa.

Kyselyn avulla toivon saavani tietoa, miten Suomen kunnissa ja kaupungeissa otetaan huomioon viheralueiden monikäyttöisyys ja miten sitä on toteutettu eri kohteissa. Haluaisin myös tietoa, kuinka aiheeseen ylipäättään suhtaudutaan ja pidetäänkö sitä tärkeänä.

Kysely lähetetään 17 kuntaan kunnan viheralueista vastaavalle henkilölle, joka on parhaiten perehtynyt kunnan viheralueiden tilaan. Jos ette mielestänne ole oikea henkilö vastaamaan kyselyyn, voisitteko ystävällisesti välittää tämän viestin oikealle henkilölle.

Monikäyttöisellä viheralueella tarkoitan monimuotoista ja useille käyttäjäryhmille suunnattua julkista lähinnä virkistyskäyttöön tarkoitettua rakennettua viheraluetta. Monikäyttöisellä viheralueella on virkistystoiminnan lisäksi muitakin tavoitteita, kuten opetuskäyttöä, hulevesien käsittelyä tai lähiympäristön ilmanlaadun parantamista. Monikäyttöisellä viheralueella yhdistyvät samaan aikaan erilaiset toiminnot ja tavoitteet.

Kyselyyn pääsee tästä linkistä: <https://www.webpolsurveys.com/S/402E9C9A637F9E82.par>

Vaikka monikäyttöisyyttä ei kunnassanne olisikaan mietitty, olisi tärkeää että vastaisitte tähän kyselyyn. Kyselyn tulokset julkaistaan opinnäytetyössä sen valmistuttua. Pyytäisin vastaukset 21.3 mennessä, Kiitos!

Ystävällisin terveisin

Anne Sillankorva
Maisemasuunnittelun koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu